

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií, Katedra západoevropských studií

Bakalářská práce

2012

Peter Mistrík

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií, Katedra západoevropských studií

Peter Mistrík

**Vel'ká Británie a R2P na prípade intervencie
v Líbyi**

Bakalářská práce

Praha 2012

Autor práce: **Peter Mistrík**

Vedoucí práce: **Mgr. Jan Váška**

Rok obhajoby: 2012

Bibliografický záznam

MISTRÍK, Peter. *Velká Británie a R2P na případe intervencie v Líbyi*. Praha, 2012. 61 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra západoevropských studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Jan Váška.

Abstrakt

Norma Responsibility to Protect (R2P) predstavuje významný posun vo vnímaní toho, pokiaľ siaha suverenita štátov, čo ju podmieňuje a v akom momente sa stráca v prospech medzinárodného spoločenstva. Ochrana civilného obyvateľstva je najvyššou prioritou. V prípade, že je ohrozená, má svet povinnosť konať. Tak, ako sa tomu stalo aj v Líbyi. Cieľom tejto bakalárskej práce je odpovedať na otázku, či britská účasť na vojenskom ťažení v Líbyi v roku 2011 môže byť považovaná za legitímnu na základe doktríny R2P. Ide o prípadovú štúdiu, v ktorej sa reálna situácia, teda medzinárodná intervencia v Líbyi aplikuje na teoretické východisko, ktorým je päť podmienok R2P. Tie musia byť splnené pred zahájením ozbrojeného zahraničného zásahu v štátoch, kde dochádza k masovým zločinom proti ľudskosti. Práve tieto podmienky slúžia ako základ pre určenie legitimacy participácie Spojeného kráľovstva. Analýzou každej z nich sa vyvodzujú čiastočné závery, ktoré napokon potvrdzujú, že Británie konala v súlade s R2P a mandátom, ktorý jej bol zverený medzinárodným spoločenstvom. To však neplatí o niektorých jej spojencoch. V spojitosti s neistou budúcnosťou Líbye, musí R2P prekonať ešte dlhú cestu, než sa stane etablovanou normou medzinárodného práva.

Abstract

The responsibility to protect (R2P) norm represents a major shift in the perception of the scope of the state's sovereignty, the conditions of its existence and the situations when it is lost in favour of the international community. The protection of the civilians has become the top priority. If it is endangered, it is the world's duty to act. Exactly in the way it happened in Libya. The goal of this project is to answer the question whether the British participation at the 2011 military campaign in Libya can be

regarded as legitimate according to the R2P. It is a case study where a concrete situation, i.e. the international intervention in Libya is applied to a theoretical framework that is represented by five conditions set by the R2P. The conditions must be met in order to launch a foreign armed intervention in a state that manifestly fails to protect its population facing large-scale crimes against humanity. These conditions serve as a basis for determining the legitimacy of UK's participation in the military intervention in Libya. The careful analysis of each of them proves that Britain acted in accordance with the R2P and the mandate that was entrusted to her by the international community. However, it was not true about few of her allies. Combined with Libya's uncertain future, the R2P must undergo a long way before it becomes an established norm of the international law.

Klíčové slová

Responsibility to Protect, Líbya, Británie, legitimita, NATO, Bezpečnostná rada OSN

Keywords

Responsibility to Protect, Libya, Britain, legitimacy, NATO, UN Security council

Rozsah práce: 82 499 znakov.

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracoval samostatne a použil len uvedené pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola použitá k získaniu iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby práca bola sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Prahe dňa 14. 5. 2012

Peter Mistrík

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa rád poďakoval vedúcemu bakalárskej práce Mgr. Janovi Váškovi za množstvo času, ktoré venoval zodpovedaniu otázok spojených s bakalárskou prácou, za jeho odborné vedenie, pripomienky a návrhy.

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Peter Mistrík

E-mail:

peter.mistrík@centrum.sk

Semestr:

LS 2011

Akademický rok:

2010/2011

Název práce:

Veľká Británie a R2P na prípade intervencie v Líbyi

Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok):

LS 2012

Vedoucí bakalářského semináře:

doc. PhDr. Michal Kubát, Ph.D.

Vedoucí práce (není povinné):

Mgr. Jan Váška

Zdůvodnění výběru tématu práce (5 řádek):

Hlavným motívom pri výbere témy bola jej aktuálnosť a význam, ktorý predstavuje pre normu R2P. Aktuálnosť diania taktiež úzko súvisí s nízkou úrovňou spracovania danej témy v odborných publikáciách. Čo sa týka významu pre R2P, išlo o prvý prípad, kedy Bezpečnostná rada OSN schválila zahraničnú intervenciu v suverénnom štáte na základe tejto doktríny. Postup Veľkej Británie a jej spojencov počas vojenského zásahu, ako aj smerovanie Líbye po zosadení Kaddáfího môžu rozhodnúť o budúcnosti R2P.

Předpokládaný cíl (5 řádek):

Cieľom tejto bakalárskej práce je preskúmať, či britské angažmá v Líbyi v roku 2011 môže byť považované za legitímne na základe podmienok, ktoré stanovuje doktrína Responsibility to Protect pre vykonanie vojenskej intervencie. Cieľ bude dosiahnutý analýzou každej z piatich existujúcich podmienok a ich realizácie zo strany medzinárodného spoločenstva s dôrazom na Veľkú Britániu.

Základní charakteristika tématu (10 řádek):

Pod vplyvom krízových udalostí 90-tych rokov 20. storočia vznikla debata o tom, či má absolútna suverenita štátov prednosť pred individuálnou bezpečnosťou ich občanov. Výsledkom bol zrod novej normy zvanej Responsibility to Protect (R2P). Podľa nej je každá krajina zodpovedná za bezpečie svojich obyvateľov. Ak nie je schopná, alebo nechce plniť svoje záväzky, prechádza jej zodpovednosť na medzinárodné spoločenstvo. To sa môže uchýliť k ozbrojenej intervencii za predpokladu, že splní päť podmienok R2P. V roku 2011 zasiahla arabský svet vlna revolúcií, ktorej sa nevyhla ani Líbya. Jej dlhoročný vodca Muammar Kaddáfí sa pokúsil potlačiť pokojné demonštrácie silou. Útoky režimu na rebelov si vyžiadali tisícky obetí neozbrojených civilov. Na eskaláciu násilia reagovalo medzinárodné spoločenstvo vrátane Británie ustanovením bezletovej zóny a otvorenou podporou rebelov. Konali však v súlade s podmienkami R2P?

Předpokládaná struktura práce (10 řádek):

Bakalárska práca bude rozdelená na niekoľko kapitol a podkapitol. V úvode práce si stanovím cieľ, metodológiu a v stručnosti zhodnotím použitú literatúru. V nasledujúcich kapitolách sa budem venovať genéze R2P, niektorým kontroverzným otázkam, ktoré sa s ňou spájajú a predovšetkým podmienkam, ktoré stanovuje pre vykonanie ozbrojenej intervencie. Taktiež čitateľa v stručnosti oboznámim s dianím v Líbyi vrátane krokov Kaddáfího režimu, ktoré viedli k intervencii medzinárodného spoločenstva pod vedením NATO. V nasledujúcich kapitolách zanalyzujem realizáciu podmienok R2P s dôrazom na konanie Británie. Budem pri tom vychádzať predovšetkým

z dennej tlače, ako aj oficiálnych dokumentov britskej vlády a niektorých nadnárodných organizácií. Na základe čiastkových zistení sa pokúsim v závere práce priniesť odpoveď na skúmanú otázku.

Základní literatura (10 nejdůležitějších titulů):

Evans, Gareth, *The Responsibility to Protect. Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All* (Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2008). 349 s.

ICISS, *The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty* (Ottawa: International Development Research Centre, 2001). 75 s.

Rose, Gideon, et al., *The New Arab Revolt* (New York: Council on Foreign Relations, 2011), 480 s.

Bellamy, Alex J. a Williams, Paul D., „The new politics of protection? Côte d’Ivoire, Libya and the responsibility to protect“, *International Affairs* 87, č. 4 (2011): 825 - 850.

Martin, Stevie, „Sovereignty and the Responsibility to Protect. Mutually Exclusive or Codependent?“, *Griffith Law Review* 20, č. 1 (2011), s. 153 – 187.

„Resolution 1970 (2011). Resolution S/RES/1970(2011)“, UN Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement> (stiahnuté 1. júna 2011).

„Resolution 1973 (2011). Resolution S/RES/1973 (2006)“, UN Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement> (stiahnuté 1. júna 2011).

The Daily Telegraph

The Independent

The New York Times

The Economist

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

Úvod.....	3
1. Responsibility to Protect.....	8
1.1 Definícia.....	8
1.2 Chronologický vývoj.....	9
1.3 Kontroverzie.....	12
1.4 Podmienky vykonania vojenskej intervencie.....	14
2. Líbyjské povstanie.....	15
3. Vážnosť situácie.....	18
3.1 Demonštrácie, povstanie, represie.....	18
3.2 Vyhrážky.....	21
3.3 Svet nie je slepý.....	22
4. Čistý úmysel.....	23
4.1 Zdroje R2P v súčasnej britskej zahraničnej politike.....	23
4.2 Artikulácia dôvodov intervencie na domácej a zahraničnej pôde.....	25
4.3 Vedľajšie úmysly.....	27
5. Posledná možnosť.....	29
5.1 Medzinárodná diplomatická reakcia.....	29
5.2 Rezolúcia BR OSN č. 1970.....	30
5.3 Reakcia Líbye.....	31
6. Proporcionalita prostriedkov.....	33
6.1 Rezolúcia BR OSN č. 1973.....	34
6.2 Intervencia.....	35
6.3 Prekročené hranice?.....	37
7. Rozumné šance na úspech.....	40

7.1 Hlavne konat'.....	41
7.2 Otvorená budúcnosť.....	42
Záver.....	47
Summary.....	50
Použitá literatúra.....	51

Úvod

V tejto bakalárskej práci sa zaoberám legitimitou účasti Veľkej Británie na vojenskej intervencii podľa podmienok stanovených normou Responsibility to Protect (R2P).¹ Ide o relatívne nový koncept vytvorený na prelome 20. a 21. storočia ako odpoveď na krízové situácie, ktorým svet buď nedokázal množstva ľudí. Štátu prináležala absolútna nezávislosť len v prípade, že chránil svojich obyvateľov. Ak k tomu nedochádzalo, zodpovednosť za ich ochranu prešla na medzinárodné spoločenstvo. Posledným stupňom pri ochrane obyvateľstva mala účinne zabrániť, alebo to robil s vedomím porušenia medzinárodného práva. Cieľom R2P bolo premostenie priepasti, ktorá oddeľovala výlučnú suverenitu štátov od morálnej zodpovednosti medzinárodného spoločenstva konať v situáciách, kedy sú priamo ohrozené životy byť vojenská intervencia podmienená splnením piatich podmienok. R2P bol prijatý na pôde OSN v roku 2005 a Líbya reprezentuje prvý prípad, kedy Bezpečnostná rada OSN prostredníctvom Rezolúcie č. 1973 posvätila vykonanie vojenskej intervencie založenej na princípe ochrany civilov, tak ako ju definuje R2P.

Významnú úlohu v riešení líbyjskej krízy zohrala Veľká Británie. Spolu s Francúzskom od začiatku presadzovala zahraničnú vojenskú intervenciu a po ústupe Spojených štátov niesla aj hlavné bremeno bojov. Napriek zlým skúsenostiam so zahraničnými intervenciami vzťahujúcimi sa k vláde Tonyho Blaira, si angažmán v Líbyi získal podporu naprieč politickým spektrom a aj medzi Britmi, keďže bol vnímaný ako morálne správny. Napriek tomu sa ani toto ťaženie nevyhlo kontroverzným otázkam: koalíčné sily otvorene podporovali rebelov v ich boji proti Kaddáfimu, pričom existovali oprávnené obavy z ich ideologickej orientácie a budúcnosti Líbye pod ich vedením.

Úvahy o smerovaní Líbye však už presahujú rozsah tejto bakalárskej práce a predstavujú len doplnok k téme práce, ktorou je pokus určiť, či britský angažmán v Líbyi v roku 2011 môže byť považovaný za legitímny na základe podmienok stanovených doktrínou R2P pre vykonanie vojenskej intervencie. Ide o päť podmienok, voľne preložených ako vážnosť situácie, čistý úmysel, posledná možnosť, proporционаlita prostriedkov a rozumné šance na úspech. U každej z nich sa budem snažiť preskúmať, či boli skutočne splnené. Na základe vyplývajúcich záverov sa

¹ V práci budem používať anglický názov normy, keďže jej slovenský ekvivalent nie je etablovaný.

pokúsim určiť, či Británia konala v súlade s danými podmienkami, a teda jej činy boli legitímne.

Pri hľadaní odpovede na výskumnú otázku bude použitá metodológia jedinečnej prípadovej štúdie. Jej cieľom je detailné preskúmanie konkrétneho prípadu, čiže britskej účasti na líbyjskom ťažení. Práca nebude mať ambíciu prispieť k poznaniu iných prípadov, alebo vytvoriť nové teórie. Práve naopak, aplikuje konkrétnu udalosť na už existujúcu medzinárodnú normu a s jej pomocou vyvodí záver.

Čo sa týka štruktúry práce, bude rozdelená na sedem kapitol a niekoľko podkapitol. V prvej z nich sa budem venovať teoretickému základu bakalárskej práce. V jej rámci sa pokúsim podať čitateľovi nevyhnutný náhľad do problematiky doktríny R2P zahrňujúci jej chronologický vývoj, ako aj kontroverzie, ktoré okolo nej vznikali. V závere kapitoly sa pozriem bližšie na päť podmienok, ktoré doktrína stanovuje pre vykonanie vojenskej intervencie. V nasledujúcich kapitolách budú slúžiť ako základ pre hodnotenie legitímnosti britského konania v Líbyi.

Druhá kapitola sa zameria na popis diania v Líbyi od vypuknutia protestov v polovici februára 2011 až do pádu Tripolisu, dolapenia Kaddáfího a stiahnutia sa NATO. V kapitole bude podaný stručný faktografický popis, z ktorého sa bude čerpať v nasledujúcich analytických kapitolách.

V tretej kapitole sa na základe dostupných informácií budem snažiť zistiť, či situácia v Líbyi bola natoľko vážna, že vyžadovala vojenskú akciu medzinárodného spoločenstva. A tým bola splnená prvá podmienka R2P.

Ďalšia podmienka, teda čistý úmysel na strane intervenenta, je predmetom analýzy štvrtej kapitoly. V nej sa budem snažiť podať argumenty, na základe ktorých bude možné odpovedať na otázku, či primárnym motívom Británie pri vojenskom ťažení v Líbyi bola ochrana civilného obyvateľstva.

Zámerom piatej kapitoly je potvrdiť domnienku, že všetky nevojenské intervenčné prostriedky (ekonomické sankcie, diplomatický nátlak, zbrojné embargo) nezlepšili situáciu a existoval reálny predpoklad, že takéto prostriedky nepovedú k vyriešeniu krízy. Tým by sa splnila ďalšia podmienka umožňujúca medzinárodný ozbrojený zásah.

V nasledujúcej kapitole sa budem venovať vojenským prostriedkom použitým v rámci kampane, ktoré majú mať podľa R2P dosiahnuť minimálny rozsah nevyhnutný pre úspešné vykonanie operácie. Taktiež sa budem zaoberať tým, či nebol prekročený

mandát udelený rezolúciou BR OSN č. 1973, predovšetkým v otázke aktívnej participácie koalíčných jednotiek na zvrhnutí vlády plukovníka Kaddáfího.

Cieľom poslednej kapitoly je určiť na základe dostupných prameňov, či medzinárodná intervencia s účasťou Veľkej Británie dopomohla k zníženiu počtu potenciálnych obetí. Taktiež sa pokúsím v stručnosti určiť faktory, ktoré napomôžu k pozitívnemu vývoju v Líbyi, ako aj potenciálne zdroje destabilizácie.

Pri spracovávaní bakalárskej práce vychádzam z rozboru niekoľkých druhov prameňov. Keďže ide o aktuálnu tému, ktorá ešte nebola dostatočne spracovaná v odbornej knižnej, alebo časopiseckej literatúre, budú moje závery často vychádzať z analýzy primárnych zdrojov, predovšetkým oficiálnych dokumentov a článkov zverejnených v dennej tlači a na internetových stránkach dôležitých médií.

Základom pre spracovanie prvej kapitoly, v ktorej sa venujem vývoju R2P a niektorej jej aspektom, bola publikácia od Garetha Evansa s názvom *The Responsibility to Protect. Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All*. Autor v nej podáva interpretáciu celého konceptu, keďže v minulosti stál na čele komisie, ktorá R2P vytvorila. Aj keď má k R2P prirodzene pozitívny postoj, nevyhýba sa ani kontroverzným otázkam, akými je napríklad miesto doktríny v medzinárodnom práve. Práve naopak, voči výhradám jej odporcov stavia argumenty, ktoré sú len ťažko vyvrátiteľné a dokazujú, že koncept R2P má svoju budúcnosť, keďže rieši problémy, ktoré morálka nedovoľuje ignorovať. K zrozumiteľnosti Evansovho výkladu a k presvedčivosti jeho argumentov prispela autorova minulosť v najvyšších politických a diplomatických kruhoch.

Pri písaní tejto kapitoly som vychádzal aj z dvoch dôležitých primárnych prameňov. Prvým z nich je správa Medzinárodnej komisie pre intervenciu a štátnu suverenitu (ICISS), druhým záverečný dokument Svetového summitu OSN z roku 2005. Zatiaľ čo prvý zdroj bol výsledkom niekoľkomesačnej práce politikov, diplomatov a akademikov, ktorý vytvorili koncept R2P a sformulovali jeho hlavné zásady, druhý predstavuje záväzok svetových lídrov konať v súlade s R2P, čím z tejto doktríny spravili rešpektovanú normu.

Pri rozbere R2P som taktiež vychádzal z článkov uverejnených v akademických časopisoch (ako napr. *Global Responsibility to Protect, Goettingen Journal of International Law*). Išlo predovšetkým o príspevky od Marie-José Domestici-Meť, Jennifer Welsh, Marie Banda a Stevieho Martina. Keďže sa zväčša jedná o odborníkov na medzinárodné

vzťahy a právo, vo svojich prácach sa zaoberali legalitou R2P, jej možným konfliktom so zákonnými normami medzinárodného práva a kompatibilitou s Chartou OSN. Autori hľadali zdroje a nositeľa R2P v medzinárodnom spoločenstve a venovali sa aj dvom opomínaným súčasťam normy: prevencii konfliktov a následnej prestavbe spoločností zničených konfliktom.

V nasledujúcich kapitolách venovaných daniu v Líbyu a analýze vykonania podmienok R2P som sa opieral o množstvo ďalších zdrojov. Veľkú časť z nich tvorili primárne dokumenty vydané medzinárodnými organizáciami, prípadne britskými vládnymi inštitúciami. Čo sa týka nadnárodných organizácií, išlo predovšetkým o tlačové správy OSN, Africkej únie, Ligy arabských štátov a Európskej rady, ale taktiež o niektoré prelomové dokumenty. Medzi ne patria predovšetkým rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN evidované pod číslom 1970 a 1973. Nápomocné pri definovaní stanoviska britskej politickej elity k medzinárodnému zásahu boli prepisy z rokovaní parlamentu Spojeného kráľovstva, ako aj z príhovorov zástupcu Veľkej Británie za okrúhlym stolom BR OSN. Všetky potrebné materiály boli prístupné na internetových stránkach zmienených inštitúcií.

Nezastupiteľnú úlohu pri napísaní bakalárskej práce hrala denná tlač. Čerpal som predovšetkým z významných britských denníkov ako *The Guardian*, *The Independent*, *The Financial Times* a *The Daily Telegraph* a týždenníkov (*The Economist*). Časť informácií pochádzala aj z amerických médií. Medzi nimi som najčastejšie používal *The New York Times*. Väčšina článkov bola vytvorená dopisovateľmi vyslanými priamo do epicentra diania, čo im umožnilo priamo sprostredkovať líbyjské udalosti čitateľom doma v Británii. Aj keď sa jedná o profesionálne médiá, nevyhli sa publikovaniu subjektívnych názorov, predovšetkým v komentároch redaktorov. Keďže však ide o zavedenú novinársku prax, nemožno im to vyčítať.

Ako posledné by som zmienil štatistické údaje, ktoré pomohli dotvoriť obraz o výkone líbyjskej ekonomiky, význame ropy pre jej hospodárstvo, ale taktiež o veľkosti a bojaschopnosti jej armády, ako aj o náladách britskej verejnosti v čase zahájenia intervencie.

Na základe dostupných prameňov a s použitím metodológie jedinečnej prípadovej štúdie sa pokúsim zhrnúť poznatky vyplývajúce z jednotlivých analytických

kapitol. Na ich základe potvrdím, prípadne vyvrátim domnienku o tom, že britský zásah v Líbyi bol legitímny na základe podmienok stanovených doktrínou R2P.

1. Responsibility to Protect

1.1 Definícia

V priebehu 20. storočia bolo civilné obyvateľstvo vystavené vojnovým útrapám a útlaku represívnych režimov viac, než kedykoľvek predtým. Odpoveďou na tieto udalosti bolo zakotvenie ochrany ľudských práv v medzinárodnom práve, ktoré vyvrcholilo prijatím Charty OSN, Všeobecnej deklarácie ľudských práv a ďalších zmlúv. Avšak, bola to práve Charta OSN, ktorá v článku 2.7 zakonzervovala westfálsku normu nezasahovania do vnútorných záležitostí jednotlivých štátov.² Až na počiatku nového storočia sa podarilo preklenúť priepasť oddeľujúci ochranu ľudských práv od ochrany štátnej suverenity normou Responsibility to Protect (R2P).

Podľa autorov R2P stojí koncept na dvoch princípoch: suverenity je podmienená primárnou zodpovednosťou štátu za ochranu jeho obyvateľov. V prípade, že krajina nedisponuje vôľou, alebo mocou zaistiť ochranu občanov žijúcich na jej území, jej absolútna suverenity je dočasne anulovaná a zodpovednosť za ochranu sa presúva na medzinárodné spoločenstvo.³ Na rozdiel od svojich predchodcov (humanitárny intervencionizmus, *le droit d'ingérence*) R2P zdôrazňuje predovšetkým význam prevencie krízových situácií a asistencie, ktorá má byť dodaná po ich ukončení. Medzi tieto krízové situácie zahrňuje genocídu, etnické čistky, vojnové zločiny a zločiny proti ľudskosti v zmysle, v akom ich definuje Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu a Dohovor o genocíde.⁴

² „Charter of the United Nations. Chapter I: Purposes and Principles“, United Nations, <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml> (stiahnuté 4. marca 2012).

³ ICISS, *The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty* (Ottawa: International Development Research Centre, 2001), XI.

⁴ ICISS, *The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*, XI, XII.

Stevie Martin, „Sovereignty and the Responsibility to Protect. Mutually Exclusive or Codependent?“ *Griffith Law Review* 20, č. 1 (2011): 164.

Gareth Evans, *The Responsibility to Protect. Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All* (Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2008), 11, 243 – 251.

1.2 Chronologický vývoj

Od čias prijatia westfálskeho mieru sa medzinárodné právo riadilo princípom absolútnej suverenity a nezasahovania do záležitostí štátu, ktoré spadali pod jeho jurisdikciu. Počiatkom 20. storočia nič nenasvedčovalo tomu, že sa tento prístup zmení. V jeho prvej polovici sa agendou ochrany ľudských práv zaoberalo takmer výlučne len akademické prostredie. Za celú existenciu Spoločnosti národov jej bola doručená len jedna výzva na prejednanie zmluvy týkajúcej sa ochrany menšín. Británia a Francúzsko sa zdráhali komentovať porušovanie práv nemeckých židov a sovietskych kulakov z dôvodu možnej odozvy v ich vlastných kolóniách. To však už nebolo možné po druhej svetovej vojne, kedy bola v Charte OSN za jeden z cieľov organizácie stanovená podpora ľudských práv vo svete.⁵ Avšak, v tieni studenej vojny bolo dianie v jednotlivých štátoch naďalej ich výsostnou záležitosťou. Napriek niektorým výnimkám (Kambodža 1978, Uganda 1979) zostal tzv. humanitárny intervencionizmus (použitie vojenskej sily proti inému štátu v záujme zastavenia porušovania ľudských práv) legitímnou, avšak nelegálnou praktikou.⁶ Nebolo pochýb o tom, že priepasť medzi tým, čo vyžaduje medzinárodné právo a tým, čo je reálne vymáhateľné, je neprekonateľná.

Zmeny nastali v súvislosti s pádom Sovietskeho zväzu a tým aj urýchlením jednaní na pôde OSN, predovšetkým v Bezpečnostnej rade (BR OSN). Na prelome 80-tych a 90-tych rokov prišli Bernard Kouchner a profesor Mario Bettati⁷ s teóriou tzv. práva zasiahnuť (*le droit d'ingérence*), ktorá sa dostala do povedomia verejnosti počas intervencie v Somálsku v roku 1992. Avšak koncept nikdy nezískal dostatočnú podporu, keďže bol výrazne jednostranný a nereflektoval obavy tzv. globálneho juhu z jeho zneužitia bývalými koloniálnymi mocnosťami.⁸

⁵ Stevie Martin, „Sovereignty and the Responsibility to Protect. Mutually Exclusive or Codependent?“, 157 – 158.

⁶ Marie-José Domestici-Met, „Humanitarian Action – A Scope for the Responsibility to Protect: Part II: Responsibility to Protect – A Legal Device Ready for Use?“, *Goettingen Journal of International Law* 2, č. 3 (2010): 958.

⁷ Bernard Kouchner je spoluzakladateľom Lekárov bez hraníc, vyslancom OSN v Kosove (1999 – 2000) a bývalým francúzskym ministrom zdravotníctva a zahraničných vecí. Mario Bettati je profesorom medzinárodného práva.

⁸ Gareth Evans, *The Responsibility to Protect. Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All*, 33.

Zo spätného pohľadu sa ako prelomový javí príspevok Francisa Denga z roku 1996.⁹ Podľa Denga pramení suverenity štátov zo zodpovednosti voči občanom. Ide predovšetkým o zodpovednosť za bezpečie a blahobyť. V prípade, že štát nedodržiava záväzky plynúce zo zodpovednosti, stráca suverenity. Touto teóriou sa Dengovi podarilo preklenúť priepasť oddeľujúcu normy zaisťujúce štátnu suverenity od noriem zaisťujúcich práva jednotlivca. Avšak, v čase svojho vzniku prešla takmer bez povšimnutia politikov a jej potenciál bol naplno využitý až o desať rokov neskôr. Dovtedy bolo možné vybrať si len z dvoch extrémov: nečinne sa prizerať, alebo vojensky zasiahnuť.¹⁰

Počas deväťdesiatych rokov došlo k obom. Najprv medzinárodné spoločenstvo nezabránilo genocíde a etnickej čistke v Rwande a Srebrenici. A zásah NATO počas krízy v Kosove možno považovať za plne morálny, avšak mnoho štátov ho odsúdilo, keďže akcia nebola legalizovaná súhlasom BR OSN. Tieto udalosti reflektoval Kofi Annan v roku 2000 nasledujúcimi slovami:

„Ak je humanitárna intervencia neakceptovateľným útokom na suverenity, ako máme odpovedať na Rwandu, na Srebrenicu – na hrubé a systematické porušovanie ľudských práv, ktoré uráža každé pravidlo našej spoločnej ľudskej prirodzenosti?“¹¹

Odpoveď na jeho výzvu prišla v podobe založenia Medzinárodnej komisie pre intervenciu a štátnu suverenity (ICISS). Cieľom Komisie sponzorovanej kanadskou vládou bolo uzmierniť napätie, ktoré existovalo medzi humanitárnym intervencionizmom a suverenitou štátov a na základe tejto zhody dosiahnuť akcieschopnosť

Marie-José Domestici-Meť, „Humanitarian Action – A Scope for the Responsibility to Protect: Part II: Responsibility to Protect – A Legal Device Ready for Use?“, 955.

⁹ Francis Deng je sudánsky diplomat, od roku 2007 zastáva post Špeciálneho poradcu generálneho tajomníka OSN pre prevenciu genocídy.

¹⁰ Francis Deng et al., *Sovereignty as Responsibility. Conflict Management in Africa* (Washington D.C.: Brookings Institution Press, 1996), xvii.

Gareth Evans, *The Responsibility to Protect. Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All*, 35 – 37.

Stevie Martin, „Sovereignty and the Responsibility to Protect. Mutually Exclusive or Codependent?“, 161 – 162.

¹¹ Kofi A. Annan, *We the Peoples. The Role of the United Nations in the 21st Century* (New York: United Nations, 2000), 48 (autorov preklad).

medzinárodného spoločenstva prostredníctvom OSN.¹² Výsledkom viac ako rok trvajúcej práce skupiny politikov, akademikov a aktivistov bola Správa ICISS z roku 2001, v ktorej predstavili koncept R2P. Ten bol takmer hneď po svojom zrode zatlačený do úzadia udalosťami z 11. septembra 2001. Avšak vďaka diplomatickej aktivite jeho predkladateľov sa dostal do správy Vysokého panelu generálneho tajomníka o hrozbách, výzvach a zmene (*UN Secretary-General's High-Level Panel on Threats, Challenges, and Change*), ako aj do správy Kofiho Annana, v ktorej boli navrhnuté reformy predložené pri príležitosti 60teho výročia vzniku OSN.

R2P sa napokon stala súčasťou Záverečného dokumentu Svetového summitu (2005), ktorý prijalo vyše 150 prítomných hláv štátov a vlád (článok 138 prisudzuje štátom zodpovednosť chrániť svojich občanov pred genocídou, vojnovými zločinmi, etnickými čistkami a zločinmi proti ľudskosti; článok 139 ukladá túto zodpovednosť aj na medzinárodné spoločenstvo v súlade s kapitolami VI, VII a VIII Charty OSN). Stalo sa tak hlavne vďaka silnej podpore Veľkej Británie, Kanady, veľkých juhoamerických krajín, subsaharskej Afriky a Spojených štátov, ktoré sa však priklonili k R2P len v poslednej chvíli (veľvyslanec USA pri OSN ešte v roku 2005 odmietal, aby mal ktokoľvek povinnosť intervenovať na základe medzinárodného práva).¹³ Za posledný významný míľnik v procese prijatia R2P možno označiť Rezolúciu BR OSN č. 1674 z roku 2006 o ochrane civilistov v ozbrojených konfliktoch, ktorá v článku 4 potvrdzuje závery Svetového summitu.¹⁴

¹² ICISS, *The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*, 2.

¹³ Gareth Evans, *The Responsibility to Protect. Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All*, 43 – 50. Stevie Martin, „Sovereignty and the Responsibility to Protect. Mutually Exclusive or Codependent?“, 167.

„2005 World Summit Outcome. Resolution A/RES/60/1“, UN General Assembly, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement> (stiahnuté 4. marca 2012). J. M. Welsh and Maria Banda, „International Law and the Responsibility to Protect: Clarifying or Expanding States' Responsibilities?“ *Global Responsibility to Protect 2* (2010): 228.

¹⁴ „Resolution 1674 (2006). Resolution S/RES/1674 (2006)“, UN Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/331/99/PDF/N0633199.pdf?OpenElement> (stiahnuté 4. marca 2012).

1.3 Kontroverzie

Rýchlosť s akou R2P prešla od diskutovaného konceptu k praktickej politike môže viesť k záveru, že voči nej neboli vznesené námietky. Opak je pravdou. R2P ako nový prvok medzinárodného práva ašpirujúci na revolučnú zmenu stáročných pravidiel čelil a čelí odporu mnohých štátov.

Hlavný prúd kritiky sa točí okolo dvoch problémov: čo je zdrojom a kto je nositeľom R2P v medzinárodnom spoločenstve? Predstavuje R2P novú zákonnú normu? Keby sa podarilo jasne odpovedať na dané otázky, výrazne by sa podporilo ukotvenie povinností štátov voči svojim občanom. R2P je však komplexný pojem zasahujúci do práva garantujúceho suverenitu štátov aj jednotlivcov, a preto je hľadanie kompromisu náročné.¹⁵

Podľa teoretikov medzinárodných vzťahov je zdrojom R2P tzv. princíp medzinárodnej krivdy (*International harm principle*). Keď dochádza k zločinom proti ľudskosti, sú tým ohrozené hodnoty a záujmy celého ľudstva. Tým sa generuje morálna zodpovednosť medzinárodného spoločenstva zasiahnuť.¹⁶

Odpoveď na otázku, ktorý konkrétny aktér je nositeľom R2P v medzinárodnom spoločenstve, sa doteraz nepodarilo nájsť. ICISS aj Záverečný dokument Svetového summitu delegujú právomoc konať na BR OSN a na Valné zhromaždenie OSN (VZ OSN). Odvolávajú sa pritom na Chartu OSN, ktorá síce zakazuje použitie sily voči nezávislému štátu (článok 2.4) a zasahovanie do vnútorných záležitostí (2.7), ale zároveň umožňuje BR OSN rozhodnúť o vojenskom zásahu (článok 42) proti štátu, ktorý podľa jej stanoviska porušuje mier (článok 39). VZ OSN môže odporučiť intervenciu v prípade, že BR OSN nie je schopná rozhodnúť v naliehavej záležitosti a za rozhodnutie sa postaví dve tretiny členov Valného zhromaždenia.¹⁷

¹⁵ J. M. Welsh a Maria Banda, „International Law and the Responsibility to Protect: Clarifying or Expanding States' Responsibilities?“, 214, 216.

¹⁶ Ibid., 218.

¹⁷ „Charter of the United Nations. Chapter I: Purposes and Principles“, United Nations, <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml> (stiahnuté 4. marca 2012).

„Charter of the United Nations. Chapter VII: Action with Respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace, and Acts of Aggression“, United Nations, <http://www.un.org/en/documents/chapter7.shtml> (stiahnuté 4. marca 2012).

„2005 World Summit Outcome. Resolution A/RES/60/1“, UN General Assembly, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement> (stiahnuté 4. marca 2012).

Na základe daných pravidiel je zrejmé, že o zásahu má rozhodnúť OSN prostredníctvom svojich orgánov (podľa K. Annana sú zločiny proti ľudskosti ohrozením svetového mieru a preto by ich mala riešiť BR OSN¹⁸). Problém spočíva v tom, že BR OSN a VZ OSN len autorizujú akciu, ale nie sú zodpovedné za jej plnenie. Táto zodpovednosť podľa R2P prechádza na medzinárodné spoločenstvo, čiže členské štáty. V prípade, že nie je jasne určený aktér zodpovedný za vykonanie zásahu, je možné, že k žiadnemu zásahu nedôjde. A teda ani nebude možné obviňovať konkrétny štát/organizáciu z nečinnosti.

Časť teoretikov dáva do pozornosti rozhodnutie Medzinárodného súdneho dvora, ktorý odsúdil Srbsko za to, že nezabránilo genocíde v Srebrenici. Z rozsudku vyplýva, že R2P prechádza na štát, ktorý je geograficky blízky, má dostatočné zdroje a s dotknutým územím ho spájajú historické, prípadne etnické väzby. Tento prístup by však mohol byť zneužitý lokálnymi mocnosťami pri uplatňovaní ich vplyvu v oblasti.¹⁹

V súčasnosti dominuje názor, že R2P sa má preniesť na regionálnu organizáciu, ktorá zasiahne v primeranej miere. Takéto konanie sa legitimizuje súhlasom BR OSN (článok 53 Charty OSN). Ako však ukázala nedávna prax (Libéria 1992 a Sierra Leone 1997), regionálne zoskupenie nemusí vyčkávať na súhlas Bezpečnostnej rady, môže ho dostať dodatočne.²⁰ Čo je ešte dôležitejšie, organizácie dokážu ovplyvniť témy, ktorými sa BR OSN zaoberá (aktivita Ligy arabských štátov pri presadzovaní Rezolúcie 1973).²¹ Taktiež adaptujú nové globálne normy na lokálne pomery s ohľadom na miestne

ICISS, *The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*, 47 – 48.

¹⁸ Marie-José Domestici-Meť, „Humanitarian Action – A Scope for the Responsibility to Protect: Part II: Responsibility to Protect – A Legal Device Ready for Use?“, 965.

¹⁹ J. M. Welsh and Maria Banda, „International Law and the Responsibility to Protect: Clarifying or Expanding States' Responsibilities?“, 219, 221, 223 - 225.

²⁰ Alex J. Bellamy and Paul D. Williams, „The new politics of protection? Côte d'Ivoire, Libya and the responsibility to protect“, *International Affairs* 87, č. 4 (2011): 826.

„Charter of the United Nations. Chapter VIII: Regional Arrangements“, United Nations, <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter8.shtml> (stiahnuté 4. marca 2012).

ICISS, *The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*, 48.

²¹ Alex J. Bellamy and Paul D. Williams, „The new politics of protection? Côte d'Ivoire, Libya and the responsibility to protect“, 826.

špecifiká.²² Ale ich finančné a personálne zdroje sú limitované (s čiastočnou výnimkou NATO), a preto je nevyhnutné medzi nimi budovať strategické partnerstvá.²³

Napriek tomu, že koncept R2P stojí na medzinárodných zákonoch platiacich celé desaťročia, nemožno ho považovať za klasickú zákonnú normu. Podľa K. Annana je R2P novou frázou, ktorá podporí implementáciu súčasných záväzkov, nie regulérnou súčasťou zvykového práva tak, ako to presadzuje G. Evans. Avšak, fakt, že sa koncept R2P objavil v Záverečnom dokumente Svetového summitu, možno ohodnotiť ako úspech jeho podporovateľov, keďže stanoviská VZ OSN sa pokladajú za rešpektovaný výklad existujúcich zákonov. Okrem toho vágny jazyk článkov 138 a 139 prenecháva priestor novým interpretáciám a vyjednávaniu.²⁴ Ani to však negarantuje, že sa podarí presvedčiť niektoré štáty (napr. Čína a Sudán), že R2P nepodkopáva ich suverenitu,²⁵ keďže ako ukázala nedávna minulosť (rusko-gruzínsky konflikt), jazyk R2P môže byť zneužitý pri presadzovaní mocenských záujmov.²⁶

1.4 Podmienky vykonania vojenskej intervencie

Ako už bolo spomenuté, základom R2P je prevencia krízových situácií. V prípade, že dôjde zločinom proti ľudskosti a dotknutý štát nie je schopný, prípade nechce garantovať bezpečie svojich obyvateľov, prechádza jeho zodpovednosť na medzinárodné spoločenstvo. To môže v extrémnych prípadoch zasiahnuť vojenskou silou po splnení nasledujúcich podmienok:

- Vážnosť situácie (*seriousness of harm*): dochádza, alebo je vysoko pravdepodobné, že dôjde ku genocíde, vojnovým zločinom, etnickým čistkám, alebo zločinom proti ľudskosti.

²² Mattias Dembinski and Theresa Reinold, *Libya and the Future of the Responsibility to Protect – African and European Perspectives* (Frankfurt am Main: Peace Research Institute Frankfurt, 2011), 2.

²³ Cristina Gabriela Badescu, *Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect. Security and Human Rights* (New York: Routledge, 2011), 96 – 97.

²⁴ J. M. Welsh and Maria Banda, „International Law and the Responsibility to Protect: Clarifying or Expanding States’ Responsibilities?“, 227, 229 - 230

²⁵ Stevie Martin, „Sovereignty and the Responsibility to Protect. Mutually Exclusive or Codependent?“, 172.

²⁶ Gareth Evans, „Russia and the ‘responsibility to protect’“, *Los Angeles Times*, 31. augusta 2008, <http://www.latimes.com/news/opinion/commentary/la-oe-evans31-2008aug31,0,3632207.story> (stiahnuté 12. marca 2012).

- Čistý úmysel (*proper purpose*): hlavným dôvodom vojenskej akcie je zastaviť, alebo predísť danej hrozbe (nemusí však ísť o jediný dôvod).
- Posledná možnosť (*last resort*): boli vyskúšané všetky nevojenské prostriedky riešenia situácie, alebo je jasné, že takéto prostriedky krízu nevyriešia.
- Proporcionalita prostriedkov (*proportional means*): rozsah, trvanie a intenzita vojenskej intervencie dosiahnu len minimálny nevyhnutný rozsah.
- Rozumné šance na úspech (*balance of consequences*): vojenský zásah prispeje k zlepšeniu situácie, nie naopak.²⁷

Tieto podmienky však nie sú právne záväzné. Napriek tomu, že sú široko akceptované, Záverečný dokument Svetového summitu určuje, že k jednotlivým prípadom sa bude pristupovať individuálne.²⁸ Takýmto prípadom sa v roku 2011 stala Líbya, kde na seba zástupcovia medzinárodného spoločenstva prevzali zodpovednosť a v záujme ochrany obyvateľov sa po splnení daných podmienok uchýlili k vojenskej intervencii.

2. Líbyjské povstanie

Keď sa 17. decembra 2010 predavač ovocia Mohamed Buazizi upálil pred radnicou tuniského mestečka Sidi Bouzid, aby protestoval proti konfiškácii svojho stánku, nemohol ani tušiť, čo tým spôsobí. Protesty, ktoré odštartovali zakrátko po jeho smrti, za necelý mesiac vyhnali za hranice prezidenta Bena Aliho, ktorý krajine vládol takmer štvrt' storočia.²⁹ A protesty sa nezastavili v Tunisku, preniesli sa do takmer

²⁷ Gareth Evans, *The Responsibility to Protect. Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All*, 141.

ICISS, *The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*, 35 – 37.

Marie-José Domestici-Meř, „Humanitarian Action – A Scope for the Responsibility to Protect: Part II: Responsibility to Protect – A Legal Device Ready for Use?“, 966- 967.

²⁸ „2005 World Summit Outcome. Resolution A/RES/60/1“, UN General Assembly, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement> (stiahnuté 4. marca 2012).

²⁹ Michele Penner Angrist, „Morning in Tunisia. The Frustrations of the Arab World Boil Over“, in *The New Arab Revolt*, ed. Gideon Rose et al. (New York: Council on Foreign Relations, 2011), 75, 77.

všetkých krajín severnej Afriky a Blízkeho Východu. Kľúčovým momentom sa ukázalo odstúpenie egyptského prezidenta Husního Mubaraka 11. februára 2011, ktorého do toho dohnal nátlak demonštrantov, armády a postoj západných spojencov (David Cameron označil rezignáciu za skvelú príležitosť pre novú demokratickú budúcnosť).³⁰ Protestné hnutia v Tunisku a Egypte prebrali z letargie aj Líbyjčanov. Počiatočné pokojné demonštrácie boli kruto potlačené Kaddáfího bezpečnostnými jednotkami. V priebehu jedného týždňa zomrelo viac ako tisíc protestujúcich. Demonštrácie tým nabrali ráz ozbrojeného odporu a rebelom sa rýchlo podarilo prevziať kontrolu nad Benghází, Tobrukom a ďalšími veľkými mestami. V prvom z nich založili Prechodnú národnú radu (*National Transitional Council – NTC*), ktorá sa 5. marca vyhlásila za jediného zástupcu líbyjského ľudu a o 5 dní neskôr ju v tejto pozícii uznala francúzska vláda. Avšak už koncom februára vládne jednotky prevzali iniciatívu a v polovici marca ohrozovali centrum povstania Benghází, ktorému sa Kaddáfí vyhrážal vyhladením.³¹

Brutálne zásahy zo strany režimu si vynútili odozvu medzinárodného spoločenstva. Ako prvá sa ozvala OSN, ktorá vyzvala Líbyu, aby rešpektovala svoje záväzky plynúce zo Záverečnej správy Svetového summitu. Svoje znepokojenie nad situáciou vyjadrili aj regionálne organizácie, predovšetkým Liga arabských štátov a Africká únia. 26. februára bola na pôde BR OSN prijatá rezolúcia č. 1970. Jej požiadavky líbyjský režim odignoroval. Patová situácia sa vyriešila, až keď LAŠ vyjadrila podporu britsko-francúzskemu návrhu o ustanovení bezletovej zóny. Výsledkom bola rezolúcia č. 1973, ktorú schválilo 10 členov BR OSN, pričom Rusko, Čína, Nemecko a dva ďalšie štáty sa zdržali hlasovania.³²

Už dva dni po schválení rezolúcie sa nad Líbyu vzniesli stíhačky koaličných síl a spolu s ustanovením bezletovej zóny začali vykonávať aj útoky na pozemné armádne

³⁰ Haroon Siddique, Paul Owen and Richard Adams, „Mubarak resigns – Friday 11 February“, *The Guardian*, 11. februára 2011, <http://www.guardian.co.uk/world/blog/2011/feb/11/egypt-hosni-mubarak-left-cairo?INTCMP=SRCH> (stiahnuté 6. marca 2012).

³¹ Alex J. Bellamy and Paul D. Williams, „The new politics of protection? Côte d’Ivoire, Libya and the responsibility to protect“: 838.
„Timeline: Libya’s Civil War“, *The Guardian*, 19. novembra 2011, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/nov/19/timeline-libya-civil-war?INTCMP=SRCH> (stiahnuté 6. marca 2012).

³² Alex J. Bellamy and Paul D. Williams, „The new politics of protection? Côte d’Ivoire, Libya and the responsibility to protect“: 839 – 844.

ciele, ktoré predstavovali hrozbu pre civilné obyvateľstvo. Operácia, ktorú na začiatku viedli Briti, Francúzi, Američania a Kanadania prešla 31. marca pod spoločné velenie NATO, pričom sa armáda Spojených štátov stiahla z bojových operácií a túto zodpovednosť prenechala ostatným spojencom, predovšetkým Británii a Francúzsku.³³ Náhle stiahnutie amerických síl znížilo schopnosť spojencov a rebelov účinne vzdorovať Kaddáfího útokom a jemu sa opäť podarilo prebrať iniciatívu.³⁴ Británia následne vyslala do Líbye tím armádnych poradcov a NATO rozšírilo útoky aj na komunikačné a logistické ciele.³⁵ Aj napriek dodávkam zbraní z Francúzska a Kataru (Británia to odmietla) sa zdalo, že sa vojna zastavila na mŕtvom bode.³⁶ Počas leta prebiehali boje o mestá Misuráta, Zaviya, Zlitán a Yefrén, ktoré bránili vstupu do Tripolisu. Ich obyvateľstvo odrezané od dodávok pitnej vody a potravín často krát prežívalo len vďaka pomoci humanitárnych organizácií.³⁷ Rebelom sa darilo len so striedavými úspechmi, keďže do bojov v husto osídlených oblastiach nemohli zasiahnuť lietadlá NATO. Väčší úspech zaznamenali na medzinárodnom poli. Rusko a Čína v júni zahájili rozhovory s NTC a Británia ju v júni uznala ako jedinú reprezentantku líbyjskeho ľudu.³⁸ Prelom nastal až na konci leta, kedy sa Kaddáfímu nepodarilo počas

³³ „Who is in charge here?“, *The Economist*, 25. marca 2011,

http://www.economist.com/blogs/charlemagne/2011/03/europes_intervention_libya (stiahnuté 6. marca 2012).

Steven Erlanger, „France and Britain Lead Military Push on Libya“, *The New York Times*, 19. marca 2011.

Robert Marquand, „US steps back from Europe, shifting burden to Europe“, *Christian Science Monitor*, 8. apríla 2011.

³⁴ James Kirkup, Henry Samuel a Damien McElroy, „US urged to return to front line in Libya“, *The Daily Telegraph*, 14. apríla 2011.

³⁵ Ravi Somaiya, „Britain Will Send Military Advisers to Libya, Hoping to Tip Balance for Rebel Forces“, *The New York Times*, 19. apríla 2011.

³⁶ Stephen Levy, „Britain won't help arm Libyan rebels“, *The Washington Times*, 29. júna 2011. David B. Roberts, „Behind Qatar's Intervention in Libya“, *Foreign Affairs*, 28. septembra 2011, <http://www.foreignaffairs.com/articles/68302/david-roberts/behind-qatars-intervention-in-libya> (stiahnuté 17. októbra 2011).

³⁷ „MSF to expand medical response in western Libya“, Medecins Sans Frontieres, 22. augusta 2011, <http://www.msf-me.org/en/news/news-media/news-press-releases/msf-to-expand-medical-response-in-western-libya.html> (stiahnuté 8. marca 2012).

³⁸ Tim Shipman, „Britain hits Libya with 50 bombing raids a day“, *Daily Mail*, 8. júna 2011.

mohutnej ofenzívy dobyť Misurátu. 21. augusta rebeli bez väčšieho odporu vstúpili do Tripolisu a o dva dni sa zmocnili jeho sídla. Takmer štyridsaťdva rokov trvajúca vláda plukovníka Kaddáfího sa tým skončila.³⁹ V polovici septembra navštívili Líbyu Cameron a Sarkozy. Predovšetkým v BENGHÁZÍ sa im dostalo hrdinského uvítania.⁴⁰ 20. októbra rebeli dolapili a popravili Kaddáfího pri pokuse o útek z jeho rodnej Syrty a o jedenásť dní neskôr NATO ukončilo misiu Unified Protector.⁴¹

3. Vážnosť situácie

Ako už bolo spomenuté, doktrína R2P určuje päť podmienok, ktoré musia byť splnené predtým, než dôjde k zahájeniu vojenskej intervencie. Prvou z nich je tzv. „vážnosť situácie“. V tejto časti práce sa budem snažiť odpovedať na otázku, či v Líbyi skutočne došlo, prípadne existovalo vysoké riziko, že dôjde k tak vážnym zločinom, ako je genocída, etnické čistka, zločiny proti ľudskosti a vojnové zločiny. V prípade kladnej odpovede bude možné potvrdiť legitimitu britskej účasti na vojenskom zásahu.

3.1 Demonštrácie, povstanie, represie

Dejiskom prvých demonštrácií sa stalo mesto BENGHÁZÍ vo východnej provincii Kyrenaika. Tento región bol Kaddáfího režimom dlhodobo zanedbávaný. Zisky z ťažby miestnej ropy boli rozdelené medzi Tripolis a zahraničné ťažobné spoločnosti. Infraštruktúra, s výnimkou ropnej, bola zanedbaná, zdravotníctvo a školstvo nerozvinuté. Hnev a frustrácia sa 15. februára premenili v demonštrácie. Iskrou, ktorá

Howard LaFranchi, „Echoing US, Britain recognizes Libya’s rebels: What do they gain?“ *Christian Science Monitor*, 27. júla 2011.

³⁹ „Libya live: August 21 as it happened“, *The Daily Telegraph*, 21. augusta 2011, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8715059/Libya-live-August-21-as-it-happened.html> (stiahnuté 8. marca 2012).

⁴⁰ Rod Nordland a Rick Gladstone, „Cameron of Britain and Sarkozy of France Visit Libya“, *The New York Times*, 15. septembra 2011.

⁴¹ Bern Farmer, „Col Gaddafi killed: no mercy for a merciless tyrant“, *The Daily Telegraph*, 20. októbra 2011.

„Nato to end Libya campaign on 31 October“, *The Guardian*, 22. októbra 2011, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/oct/22/nato-end-libya-31-october> (stiahnuté 8. marca 2012).

zapálila povstanie sa stalo zatknutie piatich ľudskoprávných aktivistov,⁴² ktorí verbálne podporili konanie tzv. dňa hnevu (naplánovaný na 17. februára).⁴³ Ten bol pripravovaný zo zahraničia prostredníctvom sociálnych sietí a pôvodne mal pripomenúť piate výročie potlačenia demonštrácií proti karikatúram proroka Mohameda v dánskych novinách. Avšak, demonštranti ovplyvnení dianím v Tunisku a predovšetkým abdikáciou Mubaraka v Egypte poňali „deň hnevu“ ako príležitosť pre vyjadrenie požiadaviek politických reforiem.⁴⁴ Už 16. februára došlo k zrážkam medzi podporovateľmi a odporcami Muammara Kaddáfího. Na ich rozohnanie použila polícia slzný plyn a vodné delá. O deň neskôr, teda počas „dňa hnevu“ došlo aj k prvým stratám na životoch, keď bezpečnostné zložky spustili paľbu na demonštrantov v meste Al Bajda. Podľa nepotvrdených informácií si násilnosti v tento deň vyžiadali prinajmenšom 20 životov.⁴⁵ Štátne médiá sa zmienili len o demonštráciách, na ktorých bola vyjadrená podpora Kaddáfimu.⁴⁶ Režim sa snažil uplatiť demonštrantov ústupkami: z väzenia bolo prepustených 110 islamistov a platy štátnych zamestnancov boli zdvojnásobené.⁴⁷ Akékoľvek ilúzie o možnom uzmierení s Kaddáfim sa ukázali ako nereálne. Počas prvých troch dní povstania zomrelo približne 100 demonštrantov, pričom bezpečnostné

⁴² Jednalo sa o členov výboru, ktorí zriadili rodinní príslušníci približne 1200 väzňov zavraždených počas masakry vo väznici Abú Salim v roku 1996.

⁴³ „Building a new Libya. Around Benghazi, Muammar Qaddafi’s enemies have triumphed“, *The Economist*, 24. februára 2011, <http://www.economist.com/node/18239900> (stiahnuté 14. apríla 2012).

⁴⁴ „Popular protest in North Africa and the Middle East (V): Making sense of Libya“, The International Crisis Group, <http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/North%20Africa/107%20-%20Popular%20Protest%20in%20North%20Africa%20and%20the%20Middle%20East%20V%20-%20Making%20Sense%20of%20Libya.pdf> (stiahnuté 16. apríla 2012): 3.

⁴⁵ „Libya must end protest crackdown“, Amnesty International, 16. februára 2011, <http://www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/libya-must-end-protest-crackdown-2011-02-16> (stiahnuté 14. apríla 2012).

Kim Sengupta, „Libya: 20 reported dead after 'day of rage' conflicts“, *The Independent*, 18. februára 2011.

⁴⁶ „Anti-government protests spread to Libya“, *The Independent*, 16. februára 2011.

⁴⁷ Kim Sengupta, „Libya: 20 reported dead after 'day of rage' conflicts“, 18. februára 2011.

jednotky voči nim nasadili aj protiletadlové zbrane.⁴⁸ Podľa dostupných informácií armádne jednotky obsadili cesty vedúce z miest, čím ich de facto odrezali od sveta.⁴⁹

Situácia na východe krajiny sa však Kaddáfimu vymkla z rúk. Množstvo vojakov dezertovalo a spolu s nimi padli do rúk rebelov aj zásoby zbraní z miestnych kasární. Vzbura na východe krajiny tým definitívne nabrala ráz občianskej vojny medzi represívnym režimom a jeho odporcami, pričom do bojov bolo zatiahnuté civilné obyvateľstvo uviaznuté v obliehaných mestách.⁵⁰ V Bengházi postupne dochádzali zásoby liekov, krvných transfúzií a jedla. Mesto opustila polícia a boje s rebelmi zvädzali len špeciálne vycvičené milície a žoldnieri najatí z rôznych afrických krajín.⁵¹

V snahe zastaviť prenikanie informácií za hranice, bol obmedzený prístup na internet ako aj služby mobilných operátorov. Pôsobenie zahraničných novinárov bolo limitované na Tripolis. Zdrojom správ pre Západ sa tak stali príspevky zo sociálnej siete Twitter a videá zdieľané prostredníctvom Youtube.⁵² Vďaka moderným technológiám bolo možné pozorovať aj zárodky fungujúcej spoločnosti v obliehaných a oslobodených mestách. Došlo k spontánnemu zakladaniu výborov, komisií a organizácii verejných zbierok.⁵³ Pri budovaní týchto štruktúr pomohli aj niekdajší exponenti režimu, ako napríklad minister spravodlivosti a vnútra.⁵⁴ Zdrojom authority už nebol Tripolis, ale miestni kmeňoví vodcovia.

Napriek početnej aj materiálnej presile, ktorej museli čeliť, sa rebelom v priebehu necelého týždňa podarilo dobyť Misurátu, tretie najväčšie mesto Líbye, umiestnené len 160 kilometrov východne od Tripolisu. Kaddáfí kontroloval len bezprostredné okolie Tripolisu, územia pri západných hraniciach s Tuniskom a riedko obývané regióny v centre krajiny. V opevnenom sídle v Tripolise ho chránili milície

⁴⁸ Andrew Woodcock, „Alarm mounts over Libya crackdown“, *The Independent*, 20. februára 2011.

⁴⁹ Kim Sengupta, „Libya: 20 reported dead after 'day of rage' conflicts“, 18. februára 2011.

⁵⁰ „Building a new Libya. Around Benghazi, Muammar Qaddafi's enemies have triumphed“, 24. februára 2011.

⁵¹ Catrina Stewart a Kim Sengupta, „Gaddafi regime: We will fight to the end“, *The Independent*, 21. februára 2011.

⁵² „Blood in the streets“, *The Economist*, 20. februára 2011, http://www.economist.com/blogs/newsbook/2011/02/protests_libya (stiahnuté 14. apríla 2012).

⁵³ „Building a new Libya. Around Benghazi, Muammar Qaddafi's enemies have triumphed“, 24. februára 2011.

⁵⁴ Donald MacIntyre, „Mercenaries gather in Tripoli for final battle“, *The Independent*, 25. februára 2011.

a snajperi.⁵⁵ Cesty do hlavného mesta boli kontrolované a z celého okolia sa do neho koncentrovali žoldnieri v očakávaní poslednej bitky, ku ktorej malo čoskoro dôjsť.⁵⁶ Situácia v meste bola čoraz viac neprehľadná. Zatiaľ čo na predmestiach dochádzalo k bojom medzi demonštrantami a milicionármi, na Zelenom námestí v tom istom čase prebiehali zhromaždenia vyjadrujúce podporu Kaddáfimu.⁵⁷

Ťaženie na Tripolis sa skončilo neúspechom. Nielenže Kaddáfioho jednotky zastavili postup rebelov, ale vďaka ťažkej bojovej technike a letectvu sa im podarilo otočiť priebeh bojov. V priebehu dvoch týždňov boli rebeli zatlačení do miest, kde zaujali defenzívne postavenie. V priamom ohrození sa ocitlo aj centrum povstania – Benghazi. Aký osud by ho čakal po dobytí? Odpoveď na túto otázku môžu priniesť prejavy adresované Líbyjčanom z úst Muammara Kaddáfioho a jeho syna Sajfa.

3.2 Vyhrážky

Sajf Kaddáfí sa 21. februára prihovril svojmu národu prostredníctvom televízneho prenosu. Pripustil možnosť prijatia politických reforiem, ale odmietol tvrdenia o počte mŕtvych. Podľa neho boli tieto čísla premrštené propagandou západných médií. Podľa Sajfa boli demonštranti opilcami a násilníkmi, ktorých viedli opozičné skupiny a zahraničie s cieľom teritoriálnej dezintegrácie Líbye. Taktiež varoval pred hrozbou občianskej vojny, ktorá by Líbyu uvrhla naspäť pod koloniálnu nadvládu.⁵⁸

O deň neskôr sa Líbyjčanom prihovril aj ich vodca. Na rozdiel od navonok distingvovaného prejavu svojho syna nezostal Muammar Kaddáfí nič dlžný povesti výstredného „šialeného psa Blízkeho Východu“, ako ho kedysi označil Ronald Reagan. Odmietol odstúpiť zo svojho postu, keďže sám seba nepovažoval za prezidenta. Podľa neho bol Kaddáfí „históriou, vzdorom, oslobodením, slávou a revolúciou“, a preto nie je možné ho zosadiť. Prisľúbil, že bude do poslednej kvapky krvi viesť boj proti potkanom, islamistom vedeným Bin Ládinom a západným kolonialistom. Tí zdrogovali mladých ľudí a naviedli ich k zničeniu Líbye. Na záver varoval, že ak nedôjde

⁵⁵ „Clampdown in Tripoli as protests close in“, *The Independent*, 23. februára 2011.

⁵⁶ Donald MacIntyre, „Mercenaries gather in Tripoli for final battle“, 25. februára 2011.

⁵⁷ Ahmed Jadallah, „Gaddafi defiant as protesters killed“, *The Independent*, 25. februára 2011.

⁵⁸ „Libya protests: Qaddafi's son warns of civil war“, *BBC*, 21. februára 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12520586> (stiahnuté 16. apríla 2012).

k normalizácii pomerov, vyrazí na pochod s miliónmi jemu oddaných a Líbyu vyčistia meter po metri od všetkých „nečistých“. Na základe líbyjských zákonov ich mala za spáchané zločiny čakať smrť.⁵⁹ Jeho vyhrážky, nech zneli akokoľvek šialene, predznamenávali krutú odvetu, ktorú režim plánoval voči vzbúrenému Bengházi a ďalším mestám. Tá mohla siahať od väznenia a mučenia odporcov až po použitie chemických zbraní, ktorými mal Kaddáfího režim údajne disponovať.⁶⁰

3.3 Svet nie je slepý

Násilnosti a hrozba ich opakovania vo väčšej miere vyvolali kritiku medzinárodného spoločenstva. William Hague vyjadril 20. februára pobúrenie nad neakceptovateľným násilím. Podobne sa vyjadril aj David Cameron počas svojej návštevy Egypta o deň neskôr. Podľa neho mal líbyjský režim odpovedať na požiadavky národa reformami, nie represiou. Okrem toho britský premiér použil jazyk R2P, keď povedal, že je britskou povinnosťou ochraňovať ľudí.⁶¹ K situácii vyjadrila stanovisko aj OSN: Valné zhromaždenie pozastavilo členstvo Líbye v Rade pre ľudské práva.⁶² Špeciálni poradcovia generálneho tajomníka OSN pre prevenciu genocídy a R2P vydali spoločnú tlačovú správu, v ktorej sa zhodli, že v prípade potvrdenia správ prichádzajúcich z Líbye, sa môže jednať o zločiny proti ľudskosti. Líbyjským úradom pripomenuli záväzok medzinárodného spoločenstva chrániť civilov, tak ako sa k nemu prihlásilo na Svetovom summite v roku 2005.⁶³

⁵⁹ „Excerpts from Libyan Leader Muammar al-Qaddafi’s Televised Address“, in *The New Arab Revolt*, ed. Gideon Rose et al. (New York: Council on Foreign Relations, 2011), 414 – 420.

⁶⁰ Andrew Hough, „Libya: mustard gas ‘most potent chemical weapon’“, *The Daily Telegraph*, 1. marca 2011.

⁶¹ „David Cameron condemns Libya crackdown“, *The Independent*, 21. februára 2011.

Andrew Woodcock, „Alarm mounts over Libya crackdown“, 20. februára 2011.

⁶² „UN: Suspension From Rights Body Further Isolates Libya“, Human Rights Watch, 1. marca 2011, <http://www.hrw.org/news/2011/03/01/un-suspension-rights-body-further-isolates-libya> (stiahnuté 16. apríla 2012).

⁶³ „United Nations Press Release: UN Secretary-General Special Adviser on the Prevention of Genocide, Francis Deng, and Special Adviser on the Responsibility to Protect, Edward Luck, on the Situation in Libya“, United Nations, <http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/pdf/OSAPG,%20Special%20Advisers%20Statement%20on%20Libya,%2022%20February%202011.pdf> (stiahnuté 16. apríla 2012).

Napriek varovným signálom zo zahraničia líbyjský režim naďalej pokračoval vo vojnovom ťažení proti vlastným obyvateľom. Voči nevytvoreným vzbúrencom postavil profesionálnu armádu, milície a žoldnierov, ktorí disponovali ťažkou vojenskou technikou. Napriek cenzúre médií sa podarilo zdokumentovať zločiny, ktoré režim páchal na civiloch a územiach nimi obývanými. V spojitosti s obavami z brutálnej odplaty, tak bolo možné oprávniť intervenciu na základe prvého kritéria, t.j. vážnosť situácie. Ex post bolo toto rozhodnutie legitimizované Medzinárodným trestným súdom, ktorý na základe Rímskeho štatútu vydal zatykač na Muammara Kaddáfího, Sajfa Kaddáfího a Abduláha Al-Senussiho pre spáchanie zločinov proti ľudskosti.⁶⁴

4. Čistý úmysel

Podľa druhej podmienky vykonania vojenskej intervencie na základe doktríny R2P je nevyhnutné, aby hlavným, nie však jediným, úmyslom intervenenta bolo zastaviť, prípadne predísť hrozbe, ktorej čelí civilné obyvateľstvo. Bolo ochrana civilného obyvateľstva hlavným cieľom Spojené kráľovstva? A malo aj iné motívy, pre ktoré participovalo na medzinárodnej vojenskej intervencii?

4.1 Zdroje R2P v súčasnej britskej zahraničnej politike

Myšlienka a praktikovanie vojenských zásahov v záujme ochrany obyvateľstva cudzích štátov nepredstavuje revolučnú novinku v britskej zahraničnej politike. Podobne ako udržiavanie medzinárodného poriadku a ochrana národnej bezpečnosti, bola aj politika humanitárneho intervencionizmu a R2P utváraná lekciami Versailles a Mníchova. Poučenie, ktoré si z nich Západ (a Británia ako jeho súčasť) prevzal, ho viedlo k presvedčeniu, že mier a poriadok sú udržateľné len za podmienok, ktoré si stanoví a akékoľvek ústupky aktérom ohrozujúcim bezpečie povedú k rozpadu vybudovaného systému. Dôležité je nerezignovať z tohto prístupu ani v situáciách, ktoré sa javia akokoľvek periférne.⁶⁵

⁶⁴ „Press Release: Pre-Trial Chamber I issues three warrants of arrest for Muammar Gaddafi, Saif Al-Islam Gaddafi and Abdulla Al-Senussi“, International Criminal Court, <http://www.icc-cpi.int/NR/exeres/D07229DE-4E3D-45BC-8CB1-F5DAF8370218.htm> (stiahnuté 16. apríla 2012).

⁶⁵ Mikkel Vedby Rasmussen, „The history of a lesson: Versailles, Munich and the social construction of the past“, *Review of International Studies* 29, č. 1 (2003): 514 – 515, 519.

Krátko pred ustanovením ICISS prišiel britský premiér Tony Blair s vlastnou sadou piatich kritérií, ktoré určovali kedy a za akých podmienok je možné intervenovať. Intervent si podľa neho má byť istý svojím zámerom, musí vyčerpať všetky diplomatické prostriedky, musí byť pripravený rozvážne viesť dlhodobú vojenskú kampaň. A napokon, mal by zasiahnuť v prípade, keď sú ohrozené jeho národné záujmy.⁶⁶ Tento súbor pravidiel, čoskoro známy ako Blairova doktrína, bol prednesený 24. apríla 1999 na stretnutí Ekonomického klubu v Chicagu a jeho cieľom bolo poskytnúť rámec, na základe ktorého bolo možné ospravedlniť medzinárodnú intervenciu v Kosove a eventuálne aj podobné akcie v budúcnosti. K formulovaniu doktríny mal Blair osobnú (religiozita), ako aj politickú (vnútrostranícky súboj s Gordonom Brownom, pocit viny medzinárodného spoločenstva za situáciu v Bosne) motiváciu.⁶⁷ Pri písaní prejavu bolo zámerne vynechané ministerstvo zahraničných vecí, ktoré by pravdepodobne dodalo aj šieste kritérium intervencie: súhlas OSN. Praktické použitie doktríny by sa vďaka obštrukciám v BR OSN stalo takmer nemožným. Napokon však za neúspechom Blairovej doktríny stál jej tvorca, keď sa bez väčšieho váhania pridal k intervencii v Iraku.⁶⁸

Napriek tomu, že britská vláda prijala závery ICISS, nedochádzalo k prelínaniu debát medzi zástancami R2P a Blairovej doktríny a každá z nich si žila svojim vlastným životom. Ba čo viac, správa ICISS zavrhol termíny používané, mimo iných, aj v Blairovej doktríne. Poukázala na to, že privilegujú konanie interventov na úkor zasiahnutých obetí, preferujú intervenciu pred prevenciou a rekonštrukciou a na oponentov intervencie vrhajú okamžite negatívne svetlo. Avšak, na rozdiel od Blaira, Gordon Brown aj ministerstvo zahraničných vecí opakovane použili vo svojich vyjadreniach jazyk R2P.⁶⁹ Podobne tomu bolo aj v predvolebných programoch Konzervatívnej a Liberálnej strany. Obe strany vyjadrili odhodlanie predchádzať konfliktom. Konzervatívci sa okrem toho zaviazali podporiť humanitárnu intervenciu

⁶⁶ „The Blair Doctrine“, *Public Broadcasting Service*, 22. apríla 1999,

http://www.pbs.org/newshour/bb/international/jan-june99/blair_doctrine4-23.html (stiahnuté 4. apríla 2012).

⁶⁷ Oliver Daddow, „‘Tony’s war’? Blair, Kosovo and the interventionist impulse in British foreign policy“, *International Affairs* 83, č. 3 (2009): 550 – 551, 553.

⁶⁸ Oliver Daddow, „‘Tony’s war’? Blair, Kosovo and the interventionist impulse in British foreign policy“: 556.

⁶⁹ *Ibidem*, 559 – 560.

v prípade, že bude nevyhnutná. Liberáli prisľúbili, že prinavrátia princíp čestnosti a vlády zákona naspäť do centra britskej zahraničnej politiky.⁷⁰ Po volebnom úspechu roku 2010 už teda nič nestálo v ceste tomu, aby sa princípy R2P inkorporovali do britskej zahraničnej politiky a v správnom čase boli použité.

4.2 Artikulácia dôvodov intervencie na domácej a zahraničnej pôde

Evidentný dôkaz o širokej politickej podpore pre R2P a pre jeho aplikáciu v Líbyi možno nájsť vo výsledkoch hlasovania Dolnej komory parlamentu z 21. marca 2011 a v debate, ktorá ho sprevádzala. 557 prítomných poslancov schválilo vyhlásenie, v ktorom:

„Dolná komora víta Rezolúciu BR OSN č. 1973; odsudzuje pokračujúce násilie páchané líbyjským režimom; uznáva preukázateľnú potrebu, regionálnu podporu a jasnú zákonnú oporu pre urgentné kroky smerujúce k ochrane líbyjského ľudu...; podporuje vládu Jej Veličenstva ... pri podniknutí všetkých nevyhnutných opatrení na ochranu civilov a obývaných oblastí, ktoré sú pod hrozbou útoku... vrátane použitia britských ozbrojených síl a vojenských aktív v súlade s Rezolúciou BR OSN č. 1973.“⁷¹

Proti rozhodnutiu sa postavilo len trinásť prítomných poslancov. Labouristická opozícia vyjadril podporu vláde. Slovom Edwarda Milibanda v Líbyi nešlo o právo intervenovať, ale o zodpovednosť chrániť (responsibility to protect).⁷² Z uvedeného vyplýva, že koncept R2P si získal podporu naprieč celým politickým spektrom, pričom ochrana civilov bola hlavným dôvodom nasadenia britských jednotiek v misii.

⁷⁰ „Invitation to join the Government of Britain. The Conservative Manifesto 2010“, The Conservative Party, http://media.conservatives.s3.amazonaws.com/manifesto/cpmanifesto2010_lowres.pdf (stiahnuté 7. apríla 2012): 109.

„Liberal Democrat Manifesto 2010“, Liberal Democrats, http://network.libdems.org.uk/manifesto2010/libdem_manifesto_2010.pdf (stiahnuté 7. apríla 2012): 67.

⁷¹ „Daily Hansard – Debate: United Nations Security Council Resolution 1973“, UK Parliament Website, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmhansrd/cm110321/debtext/110321-0004.htm> (stiahnuté 7. apríla 2012) (autorov preklad).

⁷² „Daily Hansard – Debate: United Nations Security Council Resolution 1973“, UK Parliament Website, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmhansrd/cm110321/debtext/110321-0002.htm> (stiahnuté 7. apríla 2012).

V rovnakom čase prebehol na vzorke 2745 dospelých Britov prieskum verejnej mienky, podľa ktorého si 45% opýtaných myslelo, že bolo správne zahájiť vojenskú akciu v Líbyi.⁷³ Avšak, menší počet z nich (37%) bol presvedčený o tom, že zahraničná pomoc bude vítaná Líbyjčanmi a len pätina opýtaných by súhlasila s vyslaním pozemných jednotiek.⁷⁴ Súhlas britskej verejnosti s účasťou na misii možno interpretovať ako súhlas s dôvodmi, pre ktoré bola zahájená, pričom hlavným z nich (tak ako ho formulovali politici) bola ochrana civilov.

Británia vyjadrila svoje hlavné úmysly pre participáciu na intervencii na pôde BR OSN, ako aj prostredníctvom EÚ ako jej člen. Zástupca Spojeného kráľovstva v BR OSN Mark Grant tlmočil názor svojej vlády, podľa ktorej zdiskreditovaný líbyjský režim pácha násilie na svojich občanoch a tým stráca svoju legitimitu. Ako zdôraznil, rezolúcia BR OSN č. 1973, ktorú navrhla Británia v spolupráci s Francúzskom a Libanom, má za cieľ ukončiť násilie, ochrániť civilov a umožniť Líbyjčanom rozhodnúť o svojej budúcnosti.⁷⁵

Podobné termíny vo svojich oficiálnych vyjadreniach použila aj Európska únia. Na svojom špeciálnom summite 11. marca 2011 označila útoky na civilov za neakceptovateľné a súhlasila s použitím akýchkoľvek nevyhnutných prostriedkov na ich ochranu. Plukovníka Kaddáfího označila za nelegitímneho vládcu. Rada EÚ na stretnutí z 21. marca 2011 potvrdila svoj hlavný cieľ: ochrana civilov a podpora Líbyjčanov pri ich boji za demokraciu.⁷⁶ Celkovo však možno usúdiť, že úloha Únie pri riešení líbyjskej krízy bola marginálna. Kroky jej jednotlivých členov boli nekoordinované,

⁷³ 36% opýtaných považovalo tento krok za nesprávny a 19% sa nevedelo vyjadriť.

⁷⁴ „YouGov/The Sun Survey Results“, YouGov, http://cdn.yougov.com/today_uk_import/yg-archives-pol-sun-militaryinlibya-220311.pdf (stiahnuté 7. apríla 2012).

⁷⁵ „Meeting Record S/PV.6491“, UN Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/PRO/N11/245/28/PDF/N1124528.pdf?OpenElement> (stiahnuté 8. apríla 2012). „Meeting Record S/PV.6498“, UN Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/PRO/N11/267/18/PDF/N1126718.pdf?OpenElement>(stiahnuté 8. apríla 2012).

⁷⁶ „Extraordinary European Council 11 March 2011. Declaration“, European Council, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119780.pdf (stiahnuté 8. apríla 2012).

„Council conclusions on Libya. 3076th FOREIGN AFFAIRS Council meeting. Brussels, 21 March 2011“, Council of the European Union, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/120065.pdf (stiahnuté 8. apríla 2012).

Únia sa dokázala zhodnúť len na uvalení sankcií. Debata o budúcnosti severoafrického regiónu bola zatienená panickým strachom z návalu nových imigrantov (ich počet sa v rokoch 2008 a 2009 znížil v Taliansku na štvrtinu vďaka zmluve s Líbyou). Rozkol dosiahol vrchol počas hlasovania o rezolúcii č. 1973, pri ktorej sa Nemecko zdržalo. Iniciatívu tým naplno prevzalo NATO.⁷⁷

4.3 Vedľajšie úmysly

Medzi ostatné motívy, ktoré stáli za rozhodnutím viesť ťaženie do Líbye, sa zaraďuje snaha Davida Camerona odčiniť spoluprácu medzi Kaddáfim a jeho krajinou, ku ktorej dochádzalo len prednedávnom. Blairova vláda počas tohto obdobia uzatvorila s režimom niekoľko obchodných zmlúv a prepustila atentátnika z Lockerbie. Ako ukázali dokumenty nájdené v britskej ambasáde v Tripolise, rozsah spolupráce bol širší, než vedela verejnosť. Chamisova brigáda, brutálna elitná jednotka použitá na potlačenie povstania v Misuráte a Benghází, bola trénovaná britskými špecialistami a zásobená britskými zbraňami.⁷⁸ Okrem toho tajné služby Spojeného kráľovstva asistovali pri dolapení a vydaní osôb, ktoré líbyjský režim označil za teroristov.⁷⁹ Dobrému postaveniu sa tešili aj členovia Kaddáfioho rodiny: Chamis sa v roku 2010 zúčastnil osláv narodenín britskej kráľovnej na miestnej ambasáde⁸⁰ a Sajf študoval na London School of Economics. V jeho štúdiách ho listom podporil aj vtedajší premiér Blair.⁸¹

⁷⁷ Mattias Dembinski and Theresa Reinold, *Libya and the Future of the Responsibility to Protect – African and European Perspectives*, 21.

Rachel Donadio a Suzanne Daley, „Revolts Raise Fear of Migration in Europe“, *The New York Times*, 9. marca 2011.

⁷⁸ Colin Freeman, „How Britain courted, armed and trained a Libyan monster; From lavish parties to SAS help, UK plc pulled out all the stops to please Khamis Gaddafi“, *The Daily Telegraph*, 25. septembra 2011.

Thomas Harding, „Embassy documents link Blair to dictator’s son“, *The Daily Telegraph*, 12. septembra 2011.

⁷⁹ „Claims about complicity in torture that refuse to go away“, *The Independent*, 6. septembra 2011.

⁸⁰ Colin Freeman, „How Britain courted, armed and trained a Libyan monster; From lavish parties to SAS help, UK plc pulled out all the stops to please Khamis Gaddafi“, 25. septembra 2011.

⁸¹ Thomas Harding, „Embassy documents link Blair to dictator’s son“, *The Daily Telegraph*, 12. septembra 2011.

Medzi motívmi, ktoré stáli za britskou účasťou v intervencii sa objavuje aj líbyjská ropa (argumentovali ňou aj dvaja poslanci počas debaty z 21. marca 2011).⁸² Je síce vysoko kvalitná, avšak objem jej dennej ťažby zaraďuje Líbyu až na 18. miesto medzi svetovými producentmi a 16. medzi vývozcami.⁸³ V líbyjskom hospodárstve zohráva nezastupiteľnú úlohu, ale jej podiel na celkovom množstve ropy dovezenej do Británie je zanedbateľný (8,5 % v roku 2010).⁸⁴ S ohľadom na malý podiel Líbye na obchodovaní s ropou preto neprekvapí, že výpadky jej dodávok spôsobené povstaním boli čoskoro nahradené zvýšenou produkciou v Saudskej Arábii, Spojených arabských emirátoch a Kuvajte.⁸⁵

Britániu však s Líbyou spájali obchodné vzťahy, ktoré sa kvôli nepokojom ocitli v nebezpečenstve. Prvá obchodná zmluva s Kaddáfim bola uzatvorená už v roku 2004. V roku 2007 nebol sprostredkovaný len predaj zbraní líbyjským milíciám, ale aj zmluva o prieskume ložísk ropy britskou naftárskou spoločnosťou BP. Celkový ročný export do Líbye dosahoval v roku 2010 až 400 miliónov libier. Obe krajiny nespájali len obchodné väzby. Na britských univerzitách študovalo v roku predchádzajúcim intervencii vyše osem tisíc Líbyjčanov (medzi postgraduálnymi študentmi mali najväčší podiel zo všetkých arabských krajín).⁸⁶

⁸² „Daily Hansard – Debate: United Nations Security Council Resolution 1973“, UK Parliament Website, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmhansrd/cm110321/debtext/110321-0002.htm> (stiahnuté 8. apríla 2012).

„Daily Hansard – Debate: United Nations Security Council Resolution 1973“, UK Parliament Website, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmhansrd/cm110321/debtext/110321-0003.htm> (stiahnuté 8. apríla 2012).

⁸³ „Country Comparison: Oil – production“, Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2173rank.html?countryName=Libya&countryCode=ly®ionCode=afr&rank=18#ly> (stiahnuté 7. apríla 2012).

„Country Comparison: Oil – exports“, Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2176rank.html?countryName=Libya&countryCode=ly®ionCode=afr&rank=16#ly> (stiahnuté 7. apríla 2012).

⁸⁴ James Herron, „Libya Oil Output Down 75%, Eni Says“, *The Wall Street Journal*, 24. februára 2011.

⁸⁵ Javier Blas, „Libya attacks spark oil price surge“, *The Financial Times*, 21. marca 2011.

⁸⁶ Jonathan Owen a Laura Chesters, „British firms stand to lose millions in revolt“, *The Independent*, 27. februára 2011.

Je nepochybné, že vláda Spojeného kráľovstva mala viacero motívov, pre ktoré sa zapojila do medzinárodného zásahu. Avšak, na základe daných dôkazov možno s istotou tvrdiť, že hlavným cieľom bola ochrana civilného obyvateľstva pred násilím páchaným zo strany režimu. Bol to práve tento dôvod, ktorým politické vedenie krajiny ospravedlňovalo intervenciu na domácej aj zahraničnej úrovni. Ostatné dôvody hrali menšinovú úlohu. Napriek hospodárskym záujmom Británie uprednostnila morálne princípy, a preto možno tvrdiť, že podmienka čistého úmyslu, tak ako ju stanovuje R2P, bola v tomto prípade splnená.

5. Posledná možnosť

Doktrína R2P povoľuje vojenskú intervenciu len v prípade, že zainteresované strany využili neúspešne všetky nevojenské prostriedky riešenia krízy, prípadne sa ocitli v situácii, kedy je zrejmé, že takéto prostriedky krízu nevyriešia. V tejto kapitole sa budem snažiť dokázať, že aj táto podmienka R2P bola v prípade Líbye splnená a tým je možné legitimizovať britskú účasť na medzinárodnej vojenskej intervencii.

5.1 Medzinárodná diplomatická reakcia

Po násilnom potlačení demonštrácií v Tripolise zahájil Kaddáfího režim odvetné ťaženie smerom na východ krajiny, do centra rebélie v Benghází (priebeh týchto udalostí je bližšie popísaný v tretej kapitole). Pod dojmom správ o krviprelievaní vyjadrili svoje znepokojenie a odpor nielen západné štáty, ale aj niekdajší Kaddáfího spojenci združení v Africkej únii a Lige arabských štátov. Nemecko vyhlásilo, že použije všetky diplomatické prostriedky ako vyvinúť tlak na Líbyu, Biely dom zvažoval uvalenie sankcií uvoľnených Bushovou administratívou. Británie sa slovami Williama Hagua zaviazala urobiť všetko preto, aby líbyjský režim niesol dôsledky za svoje konanie.⁸⁷ 21. februára vydala Arabská liga vyhlásenie, v ktorom volala po ukončení násilia argumentujúc tým, že požiadavky arabského ľudu na zmenu sú legitímne.⁸⁸

⁸⁷ Harvey Morris a Daniel Dombey, „Nations unite in Libyan condemnation“, *The Financial Times*, 22. februára 2011.

⁸⁸ Peter Hutchinson, Andy Bloxham a Barney Henderson, „Libya protests: as it happened Feb 21“, *The Daily Telegraph*, 21. februára 2011, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8339912/Libya-protests-as-it-happened-Feb-21.html> (stiahnuté 8. apríla 2012).

O dva dni neskôr sa k odsúdeniu násilia pridala aj Africká únia. Tá zdôraznila, že jedine dialóg medzi znepriatelenými stranami môže viesť k nájdeniu vhodných riešení. Takéto vyhlásenie bolo plne v súlade s Ustanovujúcim aktom AU. V článku 4, pod ktorý sa podpísala aj Líbya, sa uvádza, že Únia má právo intervenovať vo vnútorných záležitostiach štátov v prípade, že dochádza k vážnym porušeniam ľudských práv.⁸⁹ K odporcom režimu sa pridali aj jeho zástupcovia v zahraničí vrátane veľvyslanca v Spojených štátoch, ambasády v Rakúsku a delegácie pri LAŠ. Druhý najvyššie postavený vyslanec v sídle OSN v New Yorku dokonca tvrdil, že v západnej Líbyi dochádza ku genocíde, čo z nej spravilo prípad R2P.⁹⁰

5.2 Rezolúcia BR OSN č. 1970

Na kritickú situáciu napokon reagovala aj BR OSN prostredníctvom Rezolúcie č. 1970 z 26. februára 2011. Bola prijatá jednomyseľne všetkými členmi Rady. Rezolúcia odsúdila systematické vykonávanie násilia na líbyjskej populácii, privítala aktivitu regionálnych organizácií, pripomenula líbyjským autoritám ich zodpovednosť za ochranu obyvateľstva a vyjadrila domnienku, že útoky, ku ktorým dochádza, môžu prerásť do zločinov proti ľudskosti. Bez pochyb ide o použitie fráz typických pre doktrínu R2P.

S plným rešpektom voči nezávislosti a teritoriálnej integrite Líbye bol Kaddáfího režim vyzvaný k okamžitému ukončeniu násilia. Na základe rezolúcie mal rešpektovať ľudské práva, povoliť vstup zahraničných humanitárnych pracovníkov a zaistiť bezpečie a majetok zahraničných občanov. Rezolúcia uvalila embargo na dovoz zbrojných zariadení s výnimkou tých, ktoré mali byť použité pre humanitárne a ochranné ciele. Všetok tovar prevážaný z a do Líbye mal byť podriadený kontrole. Na celkovo šesťnásť predstaviteľov režimu (z toho 9 členov Kaddáfího rodiny) bol uvalený zákaz vycestovania. Rezolúcia zmrazila aj všetky fondy, aktíva a ďalšie ekonomické

⁸⁹ „The African Union deeply concerned about the situation in Libya“, African Union, <http://au.int/en/dp/ps/sites/default/files/AU%20deeply%20concerned%20about%20the%20situation%20in%20Libya.pdf> (stiahnuté 8. apríla 2012).

„Constitutive Act of the African Union“, African Union, http://au.int/en/sites/default/files/Constitutive_Act_en_0.htm (stiahnuté 8. apríla 2012).

⁹⁰ Harvey Morris a Daniel Dombey, „Nations unite in Libyan condemnation“, 22. februára 2011.

„Clampdown in Tripoli as protests close in“, 23. februára 2011.

Ahmed Jadallah, „Gaddafi defiant as protesters killed“, 25. februára 2011.

zdroje, ktoré boli vo vlastníctve, alebo pod kontrolou Kaddáfího a jeho piatich detí. Neskôr mali byť sprístupnené líbyjskému ľudu. Líbya mala podľa rezolúcie okamžite uvoľniť kontrolu nad médiami.⁹¹

5.3 Reakcia Líbye

Ako reagoval Kaddáfího režim na ultimatívne požiadavky Bezpečnostnej rady? Splnil aspoň niektoré z nich? Podľa dostupných informácií naďalej pokračoval v terorizovaní Líbyjčanov. Už v deň prijatia rezolúcie prišli z Tripolisu správy o tom, ako snajperi strieľali do účastníkov pravidelných modlitieb. Tie však nemohli byť potvrdené, keďže v hlavnom meste prebiehali tvrdé boje medzi opozíciou a vládnymi milíciami.⁹² Boje prebiehali aj v ostatných častiach krajiny, kde okrem pozemných jednotiek bolo nasadené aj letectvo. Aj keď mnoho letcov dezertovalo, režim stále disponoval dostatočnou silou, aby bombardoval mestá v okolí Benghází, zdroje odporu na západe krajiny a ropné rafinérie v rukách povstalcov. Koncom februára sa režim zameral predovšetkým na dobytie Misuráty a Zavija, na čo bola využitá aj brutálna Chamisova brigáda.⁹³ O niekoľko dní padlo do rúk vládnym jednotkám mesto Rás Lanuf, v ktorom sa nachádzala rafinéria na spracovanie ropy. Behom bojov vybuchla bomba aj v tesnom susedstve miestnej nemocnice.⁹⁴ V mestách pod Kaddáfího kontrolou dochádzalo k nočným zát'ahom, po ktorých sa stovky ľudí ocitli vo väzení, bol odpojený internet.⁹⁵

⁹¹ „Resolution 1970 (2011). Resolution S/RES/1970(2011)“, UN Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement> (stiahnuté 8. apríla 2012).

⁹² Donald MacIntyre, Terri Judd a Catrina Stewart, „Rebels lay siege to Gaddafi stronghold“, *The Independent*, 26. februára 2011.

⁹³ Kareem Fahim a David D. Kirkpatrick, „Qaddafi's Forces Hit Back at Rebels“, *The New York Times*, 28. februára 2011.

David D. Kirkpatrick, „Qaddafi Brutalizes Foes, Armed of Defenseless“, *The New York Times*, 4. marca 2011.

⁹⁴ Anthony Shadid, „Gaddafi Forces Bear Down on Strategic Town as Rebels Flee“, *The New York Times*, 10. marca 2011.

⁹⁵ David D. Kirkpatrick, „Qaddafi Brutalizes Foes, Armed of Defenseless“, 4. marca 2011.

Richard Spencer, „Obama joins calls for Gaddafi to step down; Libya in crisis“, *The Daily Telegraph*, 4. marca 2011.

Napriek húževnatému odporu nemali vzbúrenci šancu dlhodobo vzdorovať vycvičeným vládnym jednotkám a ich vybaveniu. V polovici marca padla pod tlakom tankov, ťažkého delostrelectva a leteckých útokov aj posledná obranná línia pred Benghází. Mesto sa ocitlo v bezprostrednom ohrození a v strachu ho opúšťali tisíce jeho obyvateľov.⁹⁶ Tí sa pripojili k približne stopäťdesiatim tisícom zahraničných utečencov, ktorí krajinu začali opúšťať bezprostredne po vypuknutí nepokojov. S veľkej väčšiny išlo o sezónnych robotníkov (prevažne Egypťania a Bangladéšania), ktorí sa snažili dostať cez hranice do Egypta a Tuniska, čím mohli ešte viac prispieť k destabilizácii týchto oblastí. Ich zúfalú situáciu musela riešiť OSN a niektoré európske štáty. Británia len v priebehu prvého marcového víkendu prepravila letecky vyše 6000 utečencov, Nemecko prisľúbilo vyslanie lodí a Francúzsko a Španielsko sa taktiež zaviazali pomôcť s riešením situácie, ktorú OSN klasifikovala ako humanitárny stav núdze.⁹⁷

Napriek jasným dôkazom o dianí v Líbyi sa jej vedúci predstavitelia snažili ukázať svetu ich vlastnú verziu udalostí. Podľa vlády malo ísť o sprisahanie islamistov, ktorí chceli ich štát pretvoriť v druhé Somálsko a Západu, ktorý túžil po líbyjskej rope.⁹⁸ Na začiatku marca bolo do Líbye pozvaných približne 130 zahraničných novinárov, ktorým vláda garantovala slobodu pohybu. Deň po ich príchode boli držaní v hoteli a následne prevezení na centrálné námestie v Tripolise, aby boli svedkami provládnej demonštrácie. Niektorým z nich sa podarilo uniknúť a stali sa svedkami násilne potlačenej demonštrácie v meste Tajura.⁹⁹ Práca novinára v Líbyi sa stávala čoraz nebezpečnejšou. Podľa správy Výboru na ochranu novinárov bolo k 10. marcu sedem novinárov nezvestných (z nich jeden bol dopisovateľom Guardianu) a niekoľkí ďalší boli podrobení fyzickému a psychickému nátlaku zo strany vojenských a bezpečnostných zložiek.¹⁰⁰

Jedným zo zámerov Rezolúcie 1970 bolo obmedziť Kaddáfího schopnosť potláčať povstania prostredníctvom uvalenia ekonomických sankcií. Ako však ukázalo

⁹⁶ Anthony Shadid, „Libyan Forces Rout Rebels as West’s Effort for No-Flight Zone Stalls“, *The New York Times*, 15. marca 2011.

⁹⁷ Damien McElroy, „Thousands of refugees fly home on UK planes“, *The Daily Telegraph*, 4. marca 2011.

⁹⁸ Kareem Fahim a David D. Kirkpatrick, „Qaddafi’s Forces Hit Back at Rebels“, 28. februára 2011.

⁹⁹ David D. Kirkpatrick, „Qaddafi Brutalizes Foes, Armed of Defenseless“, 4. marca 2011.

¹⁰⁰ „In Libya, 7 journalists unaccounted for, 3 others abused“, Committee to Protect Journalists, <http://cpj.org/2011/03/in-libya-7-journalists-unaccounted-for-3-others-ab.php> (stiahnuté 11. apríla 2012).

bezprostredné dianie, ich dopad na akcieschopnosť režimu bol minimálny. Na základe rozhodnutia BR OSN podliehali zmrazeniu len fondy v rámci medzinárodného bankového systému a líbyjské investície v zahraničí. Na takúto situáciu sa Kaddáfí pripravoval pravdepodobne už od 90-tych rokov. Podľa informácií amerických tajných služieb disponoval desiatkami miliárd dolárov v hotovosti, ktoré boli bezpečne uložené v Líbyi a mohol z nich voľne čerpať prostriedky na vyplácanie vojakov, žoldnierov a lojálnych štátnych úradníkov. Väčšinu z týchto peňazí nazhromaždil po roku 2004, keď boli uvoľnené hospodárske sankcie a krajinu zaplavili zahraničné investície.¹⁰¹

Pôvodne pokojné demonštrácie sa po násilnej odpovedi režimu pretransformovali do ľudového povstania. Režim však ani v tejto fáze neustúpil. Naopak, svoje útoky čoraz viac stupňoval. Tým sa zodpovednosť za ochranu Líbyjčanov preniesla na medzinárodné spoločenstvo. To najprv pristúpilo k verbálnemu odsúdeniu zločinov, ktorých sa režim dopúšťal na svojom obyvateľstve. Vďaka tomu, že svoje znepokojenie vyjadrili aj africké a arabské regionálne organizácie, bolo možné prijať rezolúciu Bezpečnostnej rady OSN č. 1970. Na základe podmienok stanovených voči režimu malo dôjsť k diplomatickému riešeniu konfliktu. Tie však boli zo strany Kaddáfího ignorované a s prihliadnutím na materiálne možnosti režimu bolo nepravdepodobné, že by vládna moc nesplnila vyhrážky, ktoré smerovala voči vzbúrenému Benghází. Tvárou v tvár hroziacej katastrofe sa medzinárodné spoločenstvo muselo rýchlo rozhodnúť, či pristúpi aj k poslednému kroku, ktorým bola vojenská intervencia.

6. Proporcionalita prostriedkov

Predposledná podmienka vykonania vojenskej intervencie kladie interventovi povinnosť vykonať zásah len v minimálnom nevyhnutnom rozsahu. Splňovalo zavedenie bezletovej zóny tento rozsah? Neprekročila Británia mandát, ktorý jej udelila BR OSN? A bola zmena režimu nevyhnutným krokom pre ochranu líbyjských civilov?

¹⁰¹ James Risen a Eric Lichtbau, „Hoard of Cash Lets Qaddafi Extend Fight Against Rebels“, *The New York Times*, 9. marca 2011.

6.1 Rezolúcia BR OSN č. 1973

Rozhodnutie o zavedení bezletovej zóny v Líbyi neprišlo rýchlo a bez námietok. Jeho odporcovia, vrátane Ruska a Číny, podmieňovali jeho prijatie existenciou jasnej potreby pristúpiť k takémuto kroku, regionálnou podporou a zákonnou oporou. Na základe informácií o násilí, ku ktorému dochádzalo v Líbyi, bola splnená ich prvá podmienka, čiže potreba vykonať radikálne kroky v záujme ochrany miestneho obyvateľstva. O zahraničnú vojenskú podporu požiadala aj NTC. Jej podpredseda Abdul Ghoga vyjadril presvedčenie, že bezletová zóna by rebelom poskytla šancu úspešne vzdorovať lepšie vyzbrojeným a organizovaným Kaddáfího jednotkám. Ku skutočnému zlomu v rozhodnutí o vykonaní medzinárodnej intervencie došlo až po vyjadrení regionálnej podpory, ktorá umožnila zlegalizovanie akcie prostredníctvom BR OSN.¹⁰²

Podpora vzišla od Ligy arabských štátov. Na svojom špeciálnom zasadaní 12. marca 2011 prijala rozhodnutie vyzývajúce BR OSN, aby nad Líbyou okamžite ustanovila bezletovú zónu a zaistila vytvorenie bezpečných zón. Kaddáfího režim podľa LAŠ prišiel o svoju legitimitu, a preto Liga nadviazala kontakt s NTC, aj keď ju ešte neuznala za reprezentanta líbyjského ľudu.¹⁰³ Proti zahraničnej intervencii sa postavila Sýria a Alžírsko¹⁰⁴.

Po vyjadrení podpory zo strany najvýznamnejšej arabskej regionálnej organizácie odpadli aj posledné námietky Číny a Ruska. 17. marca 2011 bola hlasmi desiatich členov BR OSN¹⁰⁵ prijatá Rezolúcia č. 1973, ktorá poskytla zákonný podklad pre vykonanie vojenskej intervencie.

¹⁰² Ethan Bronner a David E. Sanger, „Arab League Endorses No-Flight Zoner Over Libya“, *The New York Times*, 12. marca 2011.

¹⁰³ „The Outcome of the Council of the League of Arab States meeting at the Ministerial level in its extraordinary session On The implications of the current events in Libya and the Arab position“, International Coalition for the Responsibility to Protect, [http://responsibilitytoprotect.org/Arab%20League%20Ministerial%20level%20statement%2012%20march%202011%20-%20english\(1\).pdf](http://responsibilitytoprotect.org/Arab%20League%20Ministerial%20level%20statement%2012%20march%202011%20-%20english(1).pdf) (stiahnuté 24. apríla 2012).

¹⁰⁴ Ethan Bronner a David E. Sanger, „Arab League Endorses No-Flight Zone Over Libya“, 12. marca 2011.

¹⁰⁵ Za rezolúciu hlasovala Bosna a Hercegovina, Kolumbia, Francúzsko, Gabon, Libanon, Nigéria, Portugalsko, Južná Afrika, Spojené kráľovstvo a Spojené štáty. Hlasovania sa zdržala Brazília, Čína, Nemecko, India a Rusko.

Rezolúcia bola formulovaná v jazyku R2P. BR OSN v nej odsúdila porušovanie ľudských práv, vyjadrila znepokojenie z eskalácie násilia, ktoré by mohlo prerásť do zločinov proti ľudskosti a pripomenula režimu jeho zodpovednosť za ochranu civilov. Vyžiadala okamžité zastavenie bojov a násilia páchaného na obyvateľstve. Taktiež vyzvala režim, aby konal v súlade s medzinárodným právom a vykonal všetky opatrenia v záujme ochrany obyvateľstva.

Členské štáty OSN získali prostredníctvom Rezolúcie oprávnenie vykonať všetky nevyhnutné kroky pre ochranu civilného obyvateľstva a obývaných území. Konat' mali samostatne, alebo prostredníctvom regionálnych organizácií v spolupráci s generálnym tajomníkom OSN, pričom nesmeli dôjsť k zahraničnej okupácii akéhokoľvek líbyjského územia, či k porušeniu jej suverenity a teritoriálnej integrity. BR OSN uvalila zákaz na akékoľvek lety nad územím Líbye s výnimkou tých, ktoré poskytovali humanitárnu pomoc. V ochrane civilného obyvateľstva, ako aj pri zavedení bezletovej zóny mali zúčastnené štáty úzko spolupracovať s LAŠ.

V ostatných článkoch boli doplnené ustanovenia Rezolúcie č. 1970. Podľa novej rezolúcie mali štáty právo vykonávať inšpekcie v prístavoch a na letiskách v prípade, že existovalo podozrenie, že prevážaný tovar porušuje zbrojné embargo uvalené na Líbyu. V platnosti zostali aj predchádzajúce ustanovenia týkajúce sa zmrazenia finančných zdrojov režimu. Okrem toho mali štáty OSN zaistiť, aby ich štátni príslušníci, alebo osoby prítomné na ich území neposkytli finančnú pomoc predstaviteľom líbyjského režimu a organizáciám s nimi spojenými.¹⁰⁶

6.2 Intervencia

Deň po prijatí rezolúcie vyhlásil Kaddáfí prímerie. Napriek tomu jeho jednotky naďalej postupovali na Benghází, ostreľovali Ajdabiju a obliehali Misurátu. Tá bola odrezaná od dodávok vody a elektrickej energie, boje v nej si vyžiadali minimálne 16 životov neozbrojených civilov.¹⁰⁷ Británia už ďalej nedôverovala Kaddáfího sľubom a začala s premiestňovaním svojich leteckých síl. Predseda vlády prisľúbil využitie všetkých prostriedkov, aby bol diktátor zastavený. Vo vedúcom postavení pri zavedení

¹⁰⁶ „Resolution 1973 (2011). Resolution S/RES/1973 (2006)“, UN Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement> (stiahnuté 24. apríla 2012).

¹⁰⁷ Elisabeth Bumiller a David D. Kirkpatrick, „Obama Warns Libya, but Attacks Go On“, *The New York Times*, 18. marca 2011.

bezletovej zóny sa k Britom pridali Francúzi a prezident Sarkozy sa ponúkol hosťiť stretnutie, ktoré malo rozhodnúť o ďalšom osude Líbye.¹⁰⁸ Na parížskom summite z 19. marca 2011 sa 22 zástupcov štátov a medzinárodných organizácií zaviazalo využiť všetky prostriedky nevyhnutné pre zabezpečenie požiadaviek Rezolúcie č. 1973.¹⁰⁹ Krátko po summite vzlietli francúzske stíhačky a v priebehu útoku zničili niekoľko tankov v blízkosti Benghází. Vo večerných hodinách oznámil premiér Cameron, že Británia sa zúčastní akcie, keďže je „nevyhnutná, zákonná a správna“. Medzitým britská ponorka vystrelila strely Tomahawk namierené proti líbyjskej protivzdušnej obrane v okolí Tripolisu a Misuráty. K Líbyi mali namierené aj tri stíhačky RAF.

Kaddáfí reagoval na útoky prejavom, v ktorom označil Spojencov za križiakov a kolonizátorov a nariadil otvorenie zbrojných skladov pre Líbyjčanov. Rusko vyjadrilo svoju ľútosť nad rozhodnutím koalície a Africká únia vyzvala na okamžité ukončenie všetkých útokov. Naopak, Katar prisľúbil svoju účasť na vojenskej akcii, na ktorej sa zatiaľ podieľali Británia, Spojené štáty, Francúzsko, Kanada a Taliansko.¹¹⁰

Spojenci a rebeli čelili v boji relatívne dobre vyzbrojenému nepriateľovi. Líbyjská armáda disponovala vyše 50 tisíc mužmi, z ktorých polovicu tvorili branci. K letectvu prináležalo približne 5 tisíc profesionálov a okolo 13 tisíc odvedencov, ktorí zväčša vykonávali svoju službu v protivzdušnej obrane. Líbya v minulosti disponovala veľkým zbrojným arzenálom, ale v dôsledku pádu Sovietskeho zväzu a zbrojného embarga počas 90-tych rokov došlo k postupnému zastaraniu jej zbrojnej kapacity. Postupne bola obnovovaná až v súvislosti so zmiernením sankcií, ktoré nasledovalo potom, čo sa Líbya v roku 2003 vzdala vývoja zbraní hromadného ničenia.

Neznámy počet bojovníkov prináležal k jednotlivým bezpečnostným službám. Tie boli zriadené za cieľom vykonávania Kaddáfího dobrodružnej zahraničnej politiky, ako aj potlačania domáceho odporu.¹¹¹ K týmto paramilitárnym jednotkám sa v boji

¹⁰⁸ Steven Erlanger, „France and Britain Lead Military Push on Libya“, 19. marca 2011.

¹⁰⁹ „Paris Summit for the Support of the Libyan People: Communique“, U. S. Department of State, <http://www.state.gov/p/eur/rls/or/158663.htm> (stiahnuté 25. apríla 2012).

¹¹⁰ Jonny Cooper a Michael Howie, „Libya as it happened: March 19“, *The Daily Telegraph*, 19. marca 2011, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8393509/Libya-as-it-happened-March-19.html> (stiahnuté 25. apríla 2012).

¹¹¹ „Armed Forces Overview – Libya – Q2 2011“, Business Monitor International Country Reports, 4. marca 2011.

proti rebelom pridali ešte žoldnieri z rôznych afrických krajín platení líbyjským režimom.

Britská účasť na misii v Líbyi niesla operačný názov Ellamy. Pôvodne bola vedená samostatne, podobne ako operácie ostatných zúčastnených štátov. Avšak, už ráno 31. marca došlo k formálnemu prevedeniu velenia na úroveň NATO. V rámci operácie Unified Protector Briti vykonávali bojové operácie až do ukončenia misie 31. októbra 2011. Do ťaženia sa zapojilo približne 4 tisíc členov ozbrojených síl, 37 strojov vzdušných obranných síl a 4 bojové lode. Letectvo vykonalo vyše tritisíc vzletov, z nich 2100 bolo útočných. Mierili predovšetkým na protivzdušnú obranu a ďalšie pozemné ciele Kaddáfího armády. Operačná základňa misie sídlila v Taliansku, kam boli denne dovážané zásoby zo Spojeného kráľovstva a odkiaľ štartovali britské stíhačky (model Tornado a Typhoon). V blízkosti líbyjského pobrežia sa pohybovala flotila šestnástich plavidiel, z toho štyri (Liverpool, Cumberland, Iron Duke a Sutherland) sa zúčastňovali priamych bojov. V líbyjských vodách operovala aj najväčšia britská loď HMS Ocean. Na jej palube našlo svoj dočasný domov päť útočných helikoptér Apache a ďalšie stroje slúžiace na výzvedné a obranné misie.¹¹² Operácia podobného rozsahu si samozrejme vyžiadala vysoké náklady. V čase pádu Tripolisu dosahovali takmer jednu miliardu libier.¹¹³ Išlo však o nevyhnutné výdavky použité na zabezpečenie ochrany civilov a bojujúcich Spojencov.

6.3 Prekročené hranice?

Bolo však možné zaistiť ochranu civilov za podmienky pretrvávajúcej existencie Kaddáfího režimu? Bolo legitímne a legálne postaviť sa na stranu rebelov v občianskej vojne? Nebol prekročený mandát Rezolúcie č. 1973? Tieto otázky sa vyrojili takmer vzápätí po zahájení intervencie a vyvolali najväčšiu debatu.

Odporcovia intervencie argumentovali tým, že Rezolúcia č. 1973 nepovoľovala zmenu režimu. Lenže tá istá rezolúcia ju ani nezakazovala. Garantovala suverenitu, nezávislosť, teritoriálnu integritu a jednotu Líbye. Kaddáfího režim panujúci v Líbyi

¹¹² „The UK’s contribution to freeing Libya“, Ministry of Defence, <http://www.mod.uk/DefenceInternet/DefenceNews/MilitaryOperations/TheUksContributionToFreeingLibya.htm> (stiahnuté 14. apríla 2012).

¹¹³ Nick Hopkins, „UK operations in Libya: the full costs broken down“, *The Guardian*, 26. septembra 2011.

však nemožno stotožňovať s Líbyou ako geografickou a politickou entitou: zmena režimu nevedie automaticky k ohrozeniu existencie štátu (zvrhnutie vládcov v Tunisku a Egypte neohrozilo suverenitu týchto krajín).¹¹⁴ Ak teda režim predstavoval svojou existenciou hrozbu pre bezpečie jeho obyvateľov, mali Spojenci plné právo podporovať rebelov pri jeho zosadení v medziach stanovených Rezolúciou. Už 1. marca 2011, teda viac ako dva týždne pred zahájením intervencie, premiér Cameron vyhlásil, že odchod Muammara Kaddáfího z mocenských pozícií je hlavnou prioritou.¹¹⁵ Avšak v závislosti na vývoji konfliktu sa menil aj názor Británie na budúci osud Kaddáfího. Ako prvý prichádzal do úvahy azyl v niektorej z priateľsky naklonených krajín (najčastejšie sa spomínala Venezuela, keďže Hugo Chávez ponúkol pomoc pri vyjednávaní prímeria).¹¹⁶ Európsky exil, snáď s výnimkou Bieloruska, bol vylúčený: Kaddáfího minister zahraničných vecí Musa Kusa dostal azyl v Británii, ale na nátlak verejnosti ju musel opustiť (stál v pozadí atentátu v Lockerbie a poskytoval materiálnu a finančnú podporu IRA).¹¹⁷ Pod vplyvom zhoršujúcej sa situácie na bojiskách počas júna 2011, Briti podporili návrh NTC, podľa ktorého mohol Kaddáfí zostať v Líbyi pod podmienkou, že sa vzdá moci. Ale už o mesiac neskôr, nasledujúc americký príklad, Británia uznala NTC ako jedinú legítimnú vládu v krajine a vyhnala prorežimných diplomatov z Londýna. Ponuka pre Kaddáfího bola následne stiahnutá. Podľa W. Hagua mal plukovník opustiť Líbyu, ale konečné rozhodnutie o jeho osude spočívalo na Líbyjčanoch.¹¹⁸ O ňom napokon aj rozhodli, a to dosť diskutabilným spôsobom. Avšak

¹¹⁴ Treba však dodať, že v ich prípade išlo o revolúcie bez priamej vonkajšej intervencie.

¹¹⁵ Robert Winnett, et al., „Libya: West ready to use force against Col Gaddafi amid chemical weapon fears“, *The Daily Telegraph*, 1. marca 2011.

¹¹⁶ Nicolas Cecil, „New beginning for Libya is within our grasp, Cameron tells summit“, *Evening Standard*, 29. marca 2011.

Richard Spencer, „Obama joins calls for Gaddafi to step down; Libya in crisis“, 4. marca 2011.

¹¹⁷ James Blitz, Roula Khalaf a Daniel Dombey, „Gaddafi foreign minister flees to UK“, *Financial Times*, 31. marca 2011.

„Libya, Britain and inversion of morality“, *Daily Mail*, 1. apríla 2011.

¹¹⁸ Howard LaFranchi, „Echoing US, Britain recognizes Libya’s rebels: What do they gain?“ 27. júla 2011.

„UK recognises Libyan rebel government“, *Al Jazeera*, 27. júla 2011,

<http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/07/2011727105552506145.html> (stiahnuté 26. apríla 2012).

fakt, že Británia dopomohla k pádu Kaddáfího režimu, nemožno považovať za nelegálny, keďže jeho existencia predstavovala hrozbu pre Líbyjčanov.

Mandát zverený medzinárodnému spoločenstvu prostredníctvom BR OSN bol Britániou natiiahnutý na hranicu len v momente, keď do Líbye vyslala tím dvadsiatich armádnych poradcov. Išlo o spoločnú britsko-francúzsku akciu, ktorej cieľom bolo pomôcť rebelom vylepšiť organizačnú štruktúru, komunikáciu, logistiku a distribúciu humanitárnej pomoci.¹¹⁹ Keďže v tomto prípade nešlo o akt vojenskej okupácie, nebol v rozpore s Rezolúciou č. 1973. Napriek tomu si vyslúžil kritiku v domácich radoch. Sir Campbell Menzies, bývalý šéf liberálnych demokratov, varoval pred opakovaním Vietnamu: na počiatku americkej vojny vo Vietname bolo tiež vyslanie armádnych poradcov.¹²⁰

Británia napokon odolala aj pokušeniu zásobovať rebelov so zbraňami, čo by bolo jasným porušením zbrojného embarga uvaleného Rezolúciou. Aj keď Cameronova vláda na začiatku misie odmietla vylúčiť vyzbrojovanie povstalcov,¹²¹ napokon túto možnosť opustila z dôvodu ich možného napojenia na al-Káidu a Hizballáh.¹²² Namiesto toho uprednostnila variantu rozšírenia útokov na strategické ciele (napr. skladiská palív, cestnú infraštruktúru).¹²³ Podobne obozretný prístup voči rebelom ale nezachovalo Francúzsko a Katar. K jedlu, liekom a ďalším humanitárnym dodávkam zhodeným na západné územia Líbye pridali Francúzi aj malé ručné zbrane. Podľa predstaviteľov britského ministerstva obrany bolo konanie Francúzska zákonne ospravedlniteľné, ale nesprávne.¹²⁴ Katar zašiel ešte ďalej. Nielenže posielal výzbroj

¹¹⁹ Ian Traynor, „Libya: ‘Mission creep’ claims as UK sends in military advisers“, *The Guardian*, 19. apríla 2011.

¹²⁰ Ravi Somaiya, „Britain Will Send Military Advisers to Libya, Hoping to Tip Balance for Rebel Forces“, 19. apríla 2011.

¹²¹ Nicolas Cecil, „New beginning for Libya is within our grasp, Cameron tells summit“, 29. marca 2011.

¹²² Stephen Levy, „Britain won’t help arm Libya rebels“, 29. júna 2011.

¹²³ Ian Drury, „PM won’t rule out arming Libya rebels amid fears of drawn-out war“, *Daily Mail*, 27. apríla 2011.

¹²⁴ Stephen Levy, „Britain won’t help arm Libya rebels“, 29. júna 2011.

a trénoval rebelov, ale jeho špeciálne jednotky sa zúčastnili dobytia Kaddáfího komplexu Bab al-Azizija v Tripolise.¹²⁵

Neskrývaná podpora rebelov zo strany Spojencov čelila nevôli niektorých členov medzinárodného spoločenstva, predovšetkým Ruska a Číny. Už dva dni po ustanovení bezletovej zóny kritizovali spolu s Indiou bombardovanie pozemných cieľov, ktoré podľa nich prekročilo limity stanovené Rezolúciou č. 1973.¹²⁶ Zo svojho postoja neustúpili, práve naopak: 17. júna prijali ruský a čínsky prezident deklaráciu, v ktorej volali po politickom riešení konfliktu a premiér Putin obvinil Spojencov z pokusu zavraždiť Kaddáfího.¹²⁷

Rezolúcia BR OSN č. 1973 poskytla medzinárodnému spoločenstvu akékoľvek prostriedky okrem vojenskej okupácie, aby ochránilo civilné obyvateľstvo v Líbyi. Tento cieľ mal byť dosiahnutý predovšetkým ustanovením bezletovej zóny. Ako však ukázalo dianie v Líbyi, bezpečie civilov nemohlo byť zaistené v prípade pretrvávajúcej existencie režimu. Preto Spojenci využili elasticky jazyk Rezolúcie a zahájili útoky voči cieľom, ktoré predstavovali nebezpečenstvo pre civilov, ako aj pre intervenujúce krajiny. Takto široká interpretácia Rezolúcie a prekročenie jej limitov zo strany niektorých britských spojencov však viedli k tomu, že akékoľvek ďalšie návrhy používajúce jazyk R2P budú v budúcnosti čeliť podozrievavému, či odmietavému prístupu zo strany niektorých štátov.

7. Rozumné šance na úspech

Poslednou podmienkou vykonania vojenskej intervencie je existencia reálnej šance na zlepšenie situácie. Ide o najdiskutabilnejšiu z podmienok, keďže pred zahájením misie nedokáže nikto neomylné predpovedať jej výsledky, pričom

¹²⁵ David B. Roberts, „Behind Qatar’s Intervention in Libya“, 28. Septembra 2011, <http://www.foreignaffairs.com/articles/68302/david-roberts/behind-qatars-intervention-in-libya> (stiahnuté 17. októbra 2011).

¹²⁶ Martin Beckford, „Libya attacks criticised by Arab League, China, Russia and India“, *The Daily Telegraph*, 21. marca 2011.

¹²⁷ Kenneth Rapoza, „Russia and China Team Up Against NATO Libya Campaign“, *Forbes*, 17. júna 2011.

Ian Drury, „PM won’t rule out arming Libya rebels amid fears of drawn-out war“, 27. apríla 2011.

o dlhodobom dopade takejto akcie na zasiahnutú spoločnosť možno hovoriť až s odstupom niekoľkých rokov.

7.1 Hlavne konať...

Jedným z hlavných argumentov podporujúcich vykonanie vojenského zásahu bola snaha predísť udalosti podobnej masakrám známym z Rwandy a Srebrenice. Napokon, rovnaký motív mali aj tvorcovia R2P: medzinárodné spoločenstvo malo morálnu povinnosť prevziať zodpovednosť za ochranu ohrozeného obyvateľstva. Vychádzalo sa z predpokladu, že každá forma intervencia je lepšia, než pred problémom zatvárať oči. Aj keď v Líbyi nedochádzalo k zabíjaniu v takom rozsahu ako počas vyššie zmienených udalostí, vyhrážky Kaddáfího voči rebelom sa museli brať vážne. Vojenský zásah by bol veľmi nepravdepodobný bez priamej účasti USA. Pri ich konečnom rozhodnutí zohrali veľkú úlohu osobné spomienky členov Obamovej administratívy na zlyhanie americkej zahraničnej politiky počas rwandskej genocídy.¹²⁸ Intervenciu podporil aj súčasný rwandský prezident P. Kagame (ako jediný z afrických štátnikov, okrem tých, ktorí mali svoje zastúpenie v BR OSN).¹²⁹ Aj keď porovnanie Líbye a Rwandy by pri bližšom výskume pravdepodobne neobstálo, keďže ide o krízy, ktorých pôvod, priebeh a charakter vo veľkej miere nemajú nič spoločné,¹³⁰ splnilo svoj účel, keď v medzinárodnom spoločenstve vyburcovalo potrebu konať a nečakať.

¹²⁸Išlo predovšetkým o Susan Rice, zástupkyňu Spojených štátov pri OSN, Samantha Power, riaditeľku National Security Council a Hillary Clinton, ministerku zahraničných vecí USA. Počas genocídy v Rwande bola Rice poradkyňou prezidenta Clintona a expertkou na Afriku. Power je dlhodobou kritičkou americkej nečinnosti v roku 1994. Spoločne sa im podarilo dostať na svoju stranu H. Clinton, ktorá najav patrila do tábora odporcov intervencie v Líbyi na čele s ministrom obrany Robertom Gatesom.

„Libya: Shifting sands“, *The Guardian*, 21. marca 2011,

<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/mar/21/editorial-libya-un-arab-league?INTCMP=SRCH> (stiahnuté 27. apríla 2012).

„US feared Libyan Killing spree, Rice tells Rwanda“, *CBS*, 23. novembra 2011,

http://www.cbsnews.com/8301-501710_162-57330393/us-feared-libyan-killing-sprees-ice-tells-rwanda/ (stiahnuté 27. apríla 2012).

¹²⁹„US feared Libyan Killing spree, Rice tells Rwanda“, 23. novembra 2011,

http://www.cbsnews.com/8301-501710_162-57330393/us-feared-libyan-killing-sprees-ice-tells-rwanda/ (stiahnuté 27. apríla 2012).

¹³⁰Paul D. Miller, „Libya is not Rwanda“, *Foreign Policy*, 30. marca 2011,

http://shadow.foreignpolicy.com/posts/2011/03/30/libya_is_not_rwanda (stiahnuté 27. apríla 2012).

Dezilúzia zo zahraničných intervencií, ktorá na Západe panovala vďaka vojnám v Afganistane a Iraku, tak ustúpila do pozadia.

Avšak, bolo by naivné predpokladať, že útoky vedené prostredníctvom NATO si nevyžadujú civilné obeť. Väčšinu z nich bolo možné pripísať na vrub nesprávnym spravodajským informáciám, zlyhaniu GPS navigácie, ako aj chybám v zbraňových systémoch. Ako uvádza správa Amnesty International, v rade prípadov išlo o nevinné obeť zdržiavajúce sa v blízkosti cieľa, na ktorý smeroval útok. Aj keď má ľudský život nevyčísľiteľnú hodnotu, je možné tvrdiť, že počet obetí súvisiacich s náletmi NATO bol zanedbateľný v porovnaní s očakávaným počtom úmrtí po páde Benghází do Kaddáfího rúk.¹³¹

7.2 Otvorená budúcnosť

Spojenci pri rozhodovaní vychádzali z empirického predpokladu, že akékoľvek jednanie je lepšie, než nečinnosť. Otázky však viseli nad budúcnosťou Líbye a nad jej smerovaním po zvrhnutí Kaddáfího vlády. Aké stopy na nej zachovala dlhá vláda plukovníka? Je možné, aby v Líbyi zavládla demokracia, keď s ňou vo svojej existencii nemala takmer žiadnu skúsenosť? Dokáže sa líbyjský národ zjednotiť v mieri potom, čo viedol občiansku vojnu?

Výhodou Líbye pre jej budúci vývoj je jej geografická poloha. Vďaka blízkosti Európy môže profitovať z jej bohatého trhu. Napriek tomu, že sa nachádza v nepokojnom regióne, nehrozí jej bezprostredné nebezpečenstvo od susedných štátov. Samozrejme, medzinárodná politika je veľmi dynamická, a preto ani v tejto oblasti nebolo možné projektovať dlhodobé predpovede.

Podľa odhadov mala Líbya dostatočné zdroje, aby sa ekonomicky zregenerovala v relatívne krátkom čase (v porovnaní napr. s Kosovom, Irakom, atď.). Disponovala značnými zásobami ropy, ktoré vďaka relatívne malej miere poškodenia ťažiariských zariadení (plne operatívne bolo po konflikte jedno z troch hlavných ropných polí) mohli v rozsahu 12 – 18 mesiacov generovať príjmy podobné predvojnovým. Spravodlivejšie rozdelenie zisku by viedlo k saturácii sociálnych požiadaviek demonštrantov. S týmto scenárom sa však mohlo počítať len v prípade, že zisky by boli distribuované centrálné.

¹³¹ „Libya. The Forgotten Victims of NATO Strikes“, Amnesty International, <http://www.amnesty.org/ar/library/asset/MDE19/003/2012/ar/8982a094-60ff-4783-8aa8-8c80a4fd0b14/mde190032012en.pdf> (stiahnuté 1. mája 2012): 6 – 7.

V prípade, že by k ich prerozdeleniu mali prístup len miestne kmene, mohla by sa ropa stať základom pre budúci konflikt.

Kmeňová štruktúra líbyjskej spoločnosti sa považovala za jeden z hlavných destabilizujúcich prvkov ohrozujúcich pokojný vývoj Líbye. Toto rozdelenie bolo dlhodobo aktívne podporované režimom. Ten profitoval z fanatickej oddanosti niektorých kmeňov, ktoré mu vďačili za ekonomickú prosperitu a napomáhali pri potláčaní akéhokoľvek prejavu odporu z marginalizovaných kmeňov predovšetkým na východe krajiny. Hlboko zakorenené rozdiely v rôznych častiach Líbye živené Kaddáfího politikou „rozdeľuj a panuj“ sa snažila preklenúť NTC. Tá síce vznikla v Kyrenaike, ale množstvo stúpencov naverbovala aj v tradične pro-Kaddáfího Tripolitánii a v západných územiach susediacich s Tuniskom.

Okrem toho, že líbyjská spoločnosť bola ešte v roku 2011 rozdelená na základe kmeňových línií, nedisponovala ani základmi občianskej spoločnosti. Počas posledného storočia prešla takmer plynule od talianskej koloniálnej nadvlády ku Kaddáfího režimu s prestávkou v podobe konštitučnej monarchie kráľa Idrisa. Kvapku nádeje dodával fakt, že na územiach pod vládou rebelov vznikali spontánne zárodky miestnej samosprávy.¹³²

Zmena režimu si taktiež vyžadovala zmenu platných zákonov. Líbyjský právny systém bol formálne založený na práve šaría, pričom sa uplatňoval predovšetkým v rodinnom práve. Čo sa týkalo riadenia štátu, mal režim tendenciu používať moc svojvoľne bez ohľadu na zákonné normy. Existujúci právny systém bol tým zdiskreditovaný a v očakávaní rýchleho pádu režimu, publikovala NTC na začiatku augusta 2011 návrh novej ústavy. Okrem toho, že zakazovala diskrimináciu na základe rasy, náboženstva a politických názorov, garantovala aj rovné príležitosti ženám v politickom, hospodárskom a sociálnom živote.¹³³

¹³² James Dobbins a Frederic Wehrey, „Libya Nation Building After Qaddafi“, *Foreign Affairs*, 26.

augusta 2011, <http://www.foreignaffairs.com/articles/68227/james-dobbins-and-frederic-wehrey/libyan-nation-building-after-qaddafi> (stiahnuté 17. októbra 2011).

Edward L. Morse a Eric G. Lee, „The Libyan Oil Tap“, *Foreign Affairs*, 6. septembra 2011,

<http://www.foreignaffairs.com/articles/68245/edward-l-morse-and-eric-g-lee/the-libyan-oil-tap> (stiahnuté 1. mája 2012).

¹³³ Anthony Billingsley, „Writing Constitutions in the Wake of the Arab Spring“, *Foreign Affairs*, 30.

novembra 2011, <http://www.foreignaffairs.com/articles/136699/anthony-billingsley/writing-constitutions-in-the-wake-of-the-arab-spring> (stiahnuté 30. apríla 2012).

V líbyjských podmienkach išlo bez pochyb o pokrokový dokument. Lenže jeho osud závisel na stabilite v novej Líbyi. Zaistenie mieru a bezpečia počas prechodnej fázy medzi Kaddáfího zosadením a prvými slobodnými voľbami spočívalo na prechodnej vláde v Benghází. Kto bol jej súčasťou? Bol u týchto ľudí predpoklad, že splnia svoju historickú úlohu? Podľa Kaddáfího to boli agenti Západu a teroristi z al-Káidy, ktorí chceli priviesť Líbyu k občianskej vojne a rozpadu, priamo k nohám Američanov a Bin Ládina. Ako ukázali informácie, ktoré postupne vyplávali na povrch, časť z jeho tvrdení nemala ďaleko od pravdy.

Prechodná vláda, známa pod skratkou NTC, vznikla 26. februára v Benghází. V jej čele stál bývalý Kaddáfího minister spravodlivosti Mustafa Abdul Džalil.¹³⁴ Okrem vládnych úradníkov, vojakov, právnikov a učiteľov sa súčasťou NTC stali aj osoby s temnou minulosťou. Išlo predovšetkým o členov LIFG (Libyan Islamic Fighting Group), zoskupenia, ktoré malo za cieľ zvrhnúť líbyjský režim, na plukovníka Kaddáfího vykonalo neúspešný teroristický útok a viedlo gerilovú vojnu proti jeho jednotkám. Pred 11. septembrom táto organizácia prevádzkovala výcvikový tábor v Afganistane, cez ktorý prešli aj ľudia napojení na al-Káidu. Zakladateľ skupiny a vojenský vodca rebelov v Tripolise Abdel Hakim Belhadž¹³⁵ mal údajne blízky vzťah s al-Zarkávím, vodcom al-Káidy v Iraku. Podľa Belhadža nebola medzi LIFG a al-Káidou žiadna spojitosť, neprekrývali sa vo svojich cieľoch a bolo len vecou náhody, že sa v rovnakom čase ocitli na rovnakom mieste. To si pravdepodobne nemysleli agenti CIA a MI6, ktorý ho v roku 2004 dolapili v juhovýchodnej Ázii, podrobili mučeniu a na základe dohody s Kaddáfího ho deportovali do Líbye, kde čelil podobnému zaobchádzaniu. Po prevalení týchto informácií žiadal Belhadž ospravedlnenie od britskej vlády.¹³⁶

¹³⁴ „Live Blog – Libya 26 Feb“, *Al Jazeera*, 26. februára 2011, <http://blogs.aljazeera.net/live/africa/live-blog-libya-feb-26> (stiahnuté 30. apríla 2012).

¹³⁵ Ľudia z prostredia LIFG sa stali armádnymi lídrami nielen v Tripolise, ale aj v Benghází a Derne.

¹³⁶ Praveen Swami, Nick Squires a Duncan Gardham, „Libyan rebel commander admits his fighters have al-Qaeda links“, *The Daily Telegraph*, 25. marca 2011.

„Top Libyan rebel leader has deep al Qaeda ties“, *Worldcrunch*, 29. augusta 2011, <http://www.worldcrunch.com/top-libyan-rebel-leader-has-deep-al-qaeda-ties/3661> (stiahnuté 30. apríla 2012).

Fakt, že NTC združovala ľudí ako Belhadž a zároveň aj bývalých lojalistov režimu, prispieval k jej nestabilite. Vnútorne nezhody dosiahli vrchol po zabití Abdula Junusa, vojenského veliteľa rebelov, ktorý v režime zastával post ministra vnútra. Aj keď NTC pôvodne obvinila z vraždy Kaddáfího prívržencov, čoskoro musela uznať, že vrah pochádzal z jej prostredia. Pravdepodobne išlo o osobu napojenú na LIFG, keďže Junus sa v minulosti podieľal na perzekúciách vedených voči tejto organizácii. Okrem vnútorného pnutia v radoch NTC, prispievala dočasná vláda aj k nárastu napätia vo vnútri spoločnosti. Nešťastným príkladom takéhoto konania bola výzva predsedu NTC volajúca po eliminácii Kaddáfího stúpencov na územiach ovládaných rebelmi, čiže odstránení tých, ktorí neprejavia oddanosť novej moci.¹³⁷ Za podobne nerozvážny krok možno označiť aj rozhodnutie NTC usporiadať voľby do 18 mesiacov od pádu Kaddáfího. Na to, aby nevypuklo povolebné násilie, sa musí spoločnosť zhomogenizovať, aby nemali šancu uspieť strany, ktoré prehlbujú a ťažia z kmeňových a regionálnych rozdielov. Aby sa premostili deliace línie, musí sa etablovať občianska spoločnosť, mimovládne organizácie, nezávislá administratíva, súdnictvo a polícia. Len ťažko si možno predstaviť, že by tieto úlohy boli splnené v priebehu roku a pol.¹³⁸

Predtým, než medzinárodné spoločenstvo a Británia ako jeho súčasť zahájili vojenskú operáciu v Líbyi, nemali istotu v tom, ako dopadne. Vedeli však, že ich nečinnosť by viedla k veľkému počtu obetí v radoch civilného obyvateľstva. Aj keď sa jednalo o vojensky úspešnú akciu s malým počtom obetí priamych útokov NATO, o celkovom úspechu intervencie rozhodnú až udalosti nasledujúcich rokov. Bude záležať len na Líbyjčanoch, či sa im v podmienkach de facto neexistujúcej občianskej

Christophe Ayad, „'We Are Simply Muslim': Libyan Rebel Chief Denies Al-Qaeda Ties“, *Time*, 4. septembra 2011, <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2091744,00.html> (stiahnuté 28. apríla 2012).

Martin Chulov, Nick Hopkins a Richard Norton-Taylor, „Libyan commander demands apology over MI6 and CIA plot“, *The Guardian*, 4. septembra 2011.

¹³⁷Dirk Vanderwalle, „Rebel Rivalries in Libya“, *Foreign Affairs*, 18. augusta 2011, <http://www.foreignaffairs.com/articles/68198/dirk-vandewalle/rebel-rivalries-in-libya> (stiahnuté 1. mája 2012).

¹³⁸Dawn Brancati a Jack L. Snyder, „The Libyan Rebels and Electoral Democracy“, *Foreign Affairs*, 2. septembra 2011, <http://www.foreignaffairs.com/articles/68241/dawn-brancati-and-jack-l-snyder/the-libyan-rebels-and-electoral-democracy> (stiahnuté 1. mája 2012).

spoločnosti podarí preklenúť nezhody, založiť fungujúcu demokraciu a nepodľahnúť sľubom extrémistov hájajúcich svoje partikulárne záujmy na úkor Líbye.

Záver

Občianska vojna v Líbyi sa radí medzi najtragickejšie epizódy demokratizačného procesu známeho pod názvom Arabská jar. Začatá ako protestné hnutie inšpirované udalosťami v Tunisku a Egypte, sa brutálnou odpoveďou Kaddáfího režimu pretransformovala na ozbrojený boj rebelov a lojalistov. Medzi nimi uviazli neozbrojení civili, ktorí v čoraz väčšom počte umierali pod gradujúcim tlakom armády, milícií a legionárov. Zoči-voči hroziacemu masakru sa medzinárodné spoločenstvo zmobilizovalo k účinnému zásahu. Avšak, akú podobu mala mať intervencia, aby v budúcnosti nečelila obvineniam z nelegálnosti, či nelegitímnosti? Do tejto situácie sa hodila relatívne nová doktrína známa pod anglickým názvom Responsibility to Protect (R2P), alebo zodpovednosť chrániť. Tým, že vznikla ako odpoveď na masakry 90-tych rokov 20. storočia, zameriavala sa práve na riešenie krízových situácií, v ktorých je veľké množstvo civilov ohrozených na živote. Zodpovednosť za ich ochranu zveruje jednotlivým štátom. Ak však nie sú schopné, alebo nemajú vôľu plniť svoje záväzky, strácajú tým legitimitu a ich zodpovednosť je prenesená na medzinárodné spoločenstvo. To môže v krajnom prípade siahnuť k radikálnemu riešeniu v podobe vojenskej intervencie. Tak, ako sa stalo v Líbyi: Rezolúcia BR OSN č. 1973 na základe právomocí udelených Chartou OSN, povolila medzinárodnému spoločenstvu využiť všetky prostriedky v záujme ochrany Líbyjčanov s výnimkou rozmiestnenia bojových pozemných jednotiek. Súčasťou koalície bola aj Veľká Británia, ktorá spolu s Francúzskom najhlasnejšie presadzovala účasť medzinárodného spoločenstva pri vyriešení líbyjskej krízy. V tejto práci som sa snažil odpovedať na otázku, či britský angažmán v Líbyi možno považovať za legítimný na základe piatich podmienok, ktoré stanovuje R2P pre vykonanie vojenskej intervencie.

Prvá podmienka, čiže vážnosť situácie, bola bez pochyb splnená. Kaddáfího režim zaútočil na svojich oponentov brutálnym spôsobom: strieľal do neozbrojených demonštrantov, s rebelmi bojoval pomocou ťažkých zbraní, vrátane tankov a letectva. Obyvatelia miest nemali prístup k pitnej vode a elektrickej energii, stávali sa obeťami bombardovania. Rozmer brutality Kaddáfího činov potvrdil aj zatykač Medzinárodného trestného súdu. Spolu s predpokladanou eskaláciou násillia a rastúcim počtom obetí, bolo evidentné, že líbyjský režim nechce plniť zodpovednosť za ochranu obyvateľstva

Druhá podmienka sa na rozdiel od prvej zameriava na intervenciu. Konkrétne na jeho motívy skrývajúce sa za vykonaním zásahu. Na základe vyjadrení britských

politikov bolo očividné, že hlavnou príčinou intervencie bola ochrana civilov. Samozrejme, nemožno vylúčiť ani postranné záujmy, či už hospodárske, alebo strategické, ktoré v tak vážnom zahraničnopolitickom konaní museli zohrávať svoj podiel. Celkovo vzaté však možno potvrdiť splnenie tejto podmienky zo strany Británie.

Tretia podmienka sa zameriava na interakciu medzi interventom a aktérom, ktorý porušuje svoje záväzky ohľadom zaistenia ochrany obyvateľstva. Medzinárodné spoločenstvo vyslalo Kaddáfimu niekoľko varovných signálov vrátane Rezolúcie BR OSN č. 1970. Jej požiadavky boli ignorované. Okrem toho sa zdalo, že akékoľvek pokusy o diplomatické riešenie konfliktu sú vopred odsúdené na neúspech. Medzinárodným úsilím o mierové ukončenie prebiehajúcich bojov bola splnená aj tretia podmienka R2P.

Zatiaľ čo k splneniu prvých troch podmienok došlo bez toho, aby vyvolali kontroverzie, dve nasledujúce podnietili debaty, ktoré môžu ovplyvniť celú budúcnosť R2P a jej aplikáciu v krízových situáciách.

Rezolúcia BR OSN č. 1973 delegovala na medzinárodné spoločenstvo povinnosť chrániť líbyjských civilov akýmikoľvek dostupnými prostriedkami s výnimkou vojenskej okupácie a nasadenia pozemných bojových síl, pričom ochrana mala byť zabezpečená predovšetkým ustanovením bezletovej zóny. Medzinárodná koalícia využila pružný jazyk rezolúcie a v občianskej vojne sa jasne postavila na stranu rebelov. Argumentovala nebezpečenstvom, ktoré reprezentoval Kaddáfího režim. Takéhoto výkladu sa držala aj Británia, pričom možno tvrdiť, že mandát od BR OSN nebol porušený, aj keď boli dosiahnuté jeho limity. Nanešťastie, nezodpovedné konanie niektorých britských spojencov nielenže porušilo ustanovenia Rezolúcie č. 1973, ale ohrozilo aj budúcnosť R2P ako novej doktríny v medzinárodnej politike.

Posledná podmienka si síce stanovuje konkrétny cieľ (zlepšenie situácie vďaka vojenskému zásahu), avšak jeho plnenie je v čase zahájenia operácie nepredvídateľné. V prípade Líbye možno potvrdiť účinnosť zahraničnej intervencie, ktorá pravdepodobne zachránila tisícky životov v Benghází a ďalších centrách povstania. Ale dôsledky operácie pre Líbyjčanov budú objektívne zhodnotené až z odstupu niekoľkých rokov, keď sa situácia vykryštalizuje a ustanoví sa nový poriadok.

Z dodaných dôkazov vyplýva nasledujúci záver: situácia v Líbyi bola natoľko kritická, že si vyžadovala urgentný zásah medzinárodného spoločenstva. Ten musel mať formu vojenskej misie, keďže zlyhali použité diplomatické prostriedky. Hlavné slovo

pri rozhodnutí o participácii na intervencii mal morálny aspekt britskej zahraničnej politiky. Veľká Británia svojim konaním neporušila mandát medzinárodného spoločenstva definovaný Bezpečnostnou radou a vykonala len nevyhnutné kroky k ochrane životov civilného obyvateľstva, ktoré boli v bezprostrednom ohrození. Účasť Spojeného kráľovstva na vojenskej intervencii bola legitímna podľa podmienok stanovených R2P.

Čo sa týka normy R2P, jej budúcnosť zostáva neistá. Podľa kritikov je len zámkou, za ktorú sa bude Západ skrývať pri zasahovaní do vnútorného diania suverénnych štátov. Svoju životaschopnosť preukázala počas líbyjskej krízy ako katalyzátor debát o morálnej zodpovednosti medzinárodného spoločenstva konať v situáciách, kedy sú vo veľkej miere ohrozené životy bezbranných civilov. V tých istých debatách však takmer úplne absentovali dva prvky R2P, ktoré jej tvorcovia stavajú do popredia: prevencia krízových situácií a pomoc poskytnutá po ich ukončení. Práve aktívna účasť medzinárodnej komunity (predovšetkým Británie a ďalších štátoch zúčastnených na vojenskej kampani) pri konsolidácii situácie v Líbyi by mohla výraznou mierou prispieť k ukotveniu R2P ako záväznej a rešpektovanej medzinárodnej normy.

Summary

The Responsibility to Protect emerged at the beginning of the 21st century as a new norm of international law aiming to end horrendous atrocities such as Rwanda and Srebrenica that world witnessed at the end of the 20th century. It should have been done by bridging the gap between the absolute state's sovereignty and the ultimate moral duty to protect the lives of unarmed civilians. According to the R2P, every state's sovereignty was guaranteed as long as it ensured the protection of its citizens. If it was unable or unwilling to do so, it lost its legitimacy and the right to protect its citizens was to be transferred to the international community. In extreme cases, the world could use military power in order to secure the security of unarmed civilians after meeting five conditions set by the R2P. This principle was constructed by the distinctive political, diplomatic and academic figures and adopted by the international community at the 2005 World Summit. But it was not until the crisis in Libya when it was used in practice for the first time.

The United Kingdom was one of the most vocal supporters of the foreign military intervention in Libya after its long-term ruler colonel Qaddafi violently suppressed the peaceful demonstrations and the civil war broke out. Great Britain, having in mind the lessons taken from controversial missions in Iraq and Afghanistan, made sure that the mission was fought mainly because of humanitarian reasons. Moreover, Britain got engaged in all non-coercive measures before taking part in a military campaign. When she sent her navy and aircraft to topple the dictator threatening its own people, she didn't breach the UNSC Resolution 1973 because it had authorized her to use any necessary measures apart from deploying an occupation force. Last but not the least, Britain, participating in an allied campaign undoubtedly saved many lives endangered by its lunatic master. There is no doubt that Britain met the conditions required by the R2P. However, the future of Libyans is in their hands. International community helped them to oust a hated ruler, but it is up to them to build the new Libya.

When it comes to the R2P, its future is even less clear. Even though it proved viability and the ability to act at the right time and place, it will face challenges posed by violent regimes and the states seeing it as a tool of imperialists. The path ahead of human rights combatants is long, but hopefully it will lead to a successful end.

Použitá literatura

Knihy

Angrist, Michele Penner, „Morning in Tunisia. The Frustrations of the Arab World Boil Over“, in *The New Arab Revolt*, ed. Gideon Rose et al. (New York: Council on Foreign Relations, 2011), s. 75 – 80.

Annan, Kofi A., *We the Peoples. The Role of the United Nations in the 21st Century* (New York: United Nations, 2000), 80 s.

Badescu, Cristina Gabriela, *Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect. Security and Human Rights* (New York: Routledge, 2011), 212 s.

Dembinski, Mattias a Reinold, Theresa, *Libya and the Future of the Responsibility to Protect – African and European Perspectives* (Frankfurt am Main: Peace Research Institute Frankfurt, 2011), 30 s.

Deng Francis et al., *Sovereignty as Responsibility. Conflict Management in Africa* (Washington D.C.: Brookings Institution Press, 1996), 290 s.

Evans, Gareth, *The Responsibility to Protect. Ending Mass Atrocity Crimes Once and For All* (Washington D.C.: Brookings Institution Press, 2008). 349 s.

ICISS, *The Responsibility to Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty* (Ottawa: International Development Research Centre, 2001). 75 s.

„Excerpts from Libyan Leader Muammar al-Qaddafi’s Televised Address“, in *The New Arab Revolt*, ed. Gideon Rose et al. (New York: Council on Foreign Relations, 2011), s. 414 – 420.

Odborné články

Bellamy, Alex J. a Williams, Paul D., „The new politics of protection? Côte d’Ivoire, Libya and the responsibility to protect“, *International Affairs* 87, č. 4 (2011): 825 - 850.

Daddow, Oliver, „‘Tony’s war’? Blair, Kosovo and the interventionist impulse in British foreign policy“, *International Affairs* 83, č. 3 (2009): s. 547 – 560.

Domestici-Meř, Marie-José „Humanitarian Action – A Scope for the Responsibility to Protect: Part II: Responsibility to Protect – A Legal Device Ready for Use?“, *Goettingen Journal of International Law* 2, č. 3 (2010): s. 951 – 980.

Martin, Stevie, „Sovereignty and the Responsibility to Protect. Mutually Exclusive or Codependent?“, *Griffith Law Review* 20, č. 1 (2011), s. 153 – 187.

Rasmussen, Mikkel Vedby, „The history of a lesson: Versailles, Munich and the social construction of the past“, *Review of International Studies* 29, č. 1 (2003): s. 499 – 519.

Welsh, J. M. a Banda, Maria, „International Law and the Responsibility to Protect: Clarifying or Expanding States’ Responsibilities?“, *Global Responsibility to Protect* 2 (2010): s. 213 – 231.

Novinové články

Beckford, Martin „Libya attacks criticised by Arab League, China, Russia and India“, *The Daily Telegraph*, 21. marca 2011.

Blas, Javier, „Libya attacks spark oil price surge“, *The Financial Times*, 21. marca 2011.

Blitz, James, Khalaf, Roula a Dombey, Daniel, „Gaddafi foreign minister flees to UK“, *Financial Times*, 31. marca 2011.

Bronner, Ethan a Sanger, David E., „Arab League Endorses No-Flight Zone Over Libya“, *The New York Times*, 12. marca 2011.

Bumiller, Elisabeth a Kirkpatrick, David D., „Obama Warns Libya, but Attacks Go On“, *The New York Times*, 18. marca 2011.

Cecil, Nicolas, „New beginning for Libya is within our grasp, Cameron tells summit“, *Evening Standard*, 29. marca 2011.

Chulov, Martin, Hopkins, Nick a Norton-Taylor, Richard „Libyan commander demands apology over MI6 and CIA plot“, *The Guardian*, 4. Septembra 2011.

Donadio, Rachel a Daley, Suzanne, „Revolts Raise Fear of Migration in Europe“, *The New York Times*, 9. marca 2011.

Drury, Ian, „PM won’t rule out arming Libya rebels amid fears of drawn-out war“, *Daily Mail*, 27. apríla 2011.

Erlanger, Steven “France and Britain Lead Military Push on Libya”, *The New York Times* 19. marec 2011.

Fahim, Kareem a Kirkpatrick, David D., „Qaddafi’s Forces Hit Back at Rebels“, *The New York Times*, 28. februára 2011.

Farmer, Ben, „Col Gaddafi killed: no mercy for a merciless tyrant“, *The Daily Telegraph*, 20. oktobra 2011.

Freeman, Colin, „How Britain courted, armed and trained a Libyan monster; From lavish parties to SAS help, UK plc pulled out all the stops to please Khamid Gaddafi“, *The Daily Telegraph*, 25. septembra 2011.

Harding, Thomas, „Embassy documents link Blair to dictator’s son“, *The Daily Telegraph*, 12. septembra 2011.

Herron, James, „Libya Oil Output Down 75%, Eni Says“, *The Wall Street Journal*, 24. februára 2011.

Hopkins, Nick, „UK operations in Libya: the full costs broken down“, *The Guardian*, 26. septembra 2011.

Hough, Andrew „Libya: mustard gas ‘most potent chemical weapon’“, *The Daily Telegraph*, 1. marca 2011.

Jadallah, Ahmed, „Gaddafi defiant as protesters killed“, *The Independent*, 25. februára 2011.

Kirkpatrick, David D., „Qaddafi Brutalizes Foes, Armed of Defenseless“, *The New York Times*, 4. marca 2011.

Kirkup, James, Samuel, Henry a McElroy, Damien, „US urged to return to front line in Libya“, *The Daily Telegraph*, 14. apríla 2011.

LaFranchi, Howard, „Echoing US, Britain recognizes Libya’s rebels: What do they gain?“, *Christian Science Monitor*, 27. júla 2011.

Levy, Stephen, „Britain won’t help arm Libyan rebels“, *The Washington Times*, 29. júna 2011.

MacIntyre, Donald, „Mercenaries gather in Tripoli for final battle“, *The Independent*, 25. februára 2011.

MacIntyre, Donald, Judd, Terri a Stewart, Catrina, „Rebels lay siege to Gaddafi stronghold“, *The Independent*, 26. februára 2011.

Marquand, Robert, “US steps back from Europe, shifting burden to Europe”, *Christian Science Monitor*, 8. apríl 2011.

McElroy, Damien „Thousands of refugees fly home on UK planes“, *The Daily Telegraph*, 4. marca 2011.

Morris, Harvey a Dombey, Daniel, „Nations unite in Libyan condemnation“, *The Financial Times*, 22. februára 2011.

Nordland, Rod a Gladstone, Rick, „Cameron of Britain and Sarkozy of France Visit Libya“, *The New York Times*, 15. septembra 2011.

Owen, Jonathan a Chesters, Laura „British firms stand to lose millions in revolt“, *The Independent*, 27. februára 2011.

Rapoza, Kenneth „Russia and China Team Up Against NATO Libya Campaign“, *Forbes*, 17. júna 2011.

Risen, James a Lichtbau, Eric „Hoard of Cash Lets Qaddafi Extend Fight Against Rebels“, *The New York Times*, 9. marca 2011.

Sengupta, Kim, „Libya: 20 reported dead after 'day of rage' conflicts“, *The Independent*, 18. februára 2011.

Shadid, Anthony, „Gaddafi Forces Bear Down on Strategic Town as Rebels Flee“, *The New York Times*, 10. marca 2011.

Shadid, Anthony, „Libyan Forces Rout Rebels as West's Effort for No-Flight Zone Stalls“, *The New York Times*, 15. marca 2011.

Shipman, Tim, „Britain hits Libya with 50 bombing raids a day“, *Daily Mail*, 8. júna 2011.

Spencer, Richard „Obama joins calls for Gaddafi to step down; Libya in crisis“, *The Daily Telegraph*, 4. marca 2011.

Stewart, Catrina a Sengupta, Kim, „Gaddafi regime: We will fight to the end“, *The Independent*, 21. februára 2011.

Swami, Praveen, Squires, Nick a Gardham, Duncan, „Libyan rebel commander admits his fighters have al-Qaeda links“, *The Daily Telegraph*, 25. marca 2011.

Traynor, Ian, „Libya: 'mission creep' claims as UK sends in military advisers“, *The Guardian*, 19. apríla 2011.

Winnett, Robert, et al., „Libya: West ready to use force against Col Gaddafi amid chemical weapon fears“, *The Daily Telegraph*, 1. marca 2011.

Woodcock, Andrew „Alarm mounts over Libya crackdown“, *The Independent*, 20. februára 2011.

„Anti-government protests spread to Libya“, *The Independent*, 16. februára 2011.

„Claims about complicity in torture that refuse to go away“, *The Independent*, 6. septembra 2011.

„Clampdown in Tripoli as protests close in“, *The Independent*, 23. februára 2011.

„David Cameron condemns Libya crackdown“, *The Independent*, 21. februára 2011.

„Libya, Britain and inversion of morality“, *Daily Mail*, 1. apríla 2011.

Elektronické články

Ayad, Christophe, „'We Are Simply Muslim': Libyan Rebel Chief Denies Al-Qaeda Ties“, *Time*, 4. Septembra 2011, <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2091744,00.html> (stiahnuté 28. Apríla 2012).

Billingsley, Anthony „Writing Constitutions in the Wake of the Arab Spring“, *Foreign Affairs*, 30. novembra 2011, <http://www.foreignaffairs.com/articles/136699/anthony-billingsley/writing-constitutions-in-the-wake-of-the-arab-spring> (stiahnuté 30. apríla 2012).

Brancati, Dawn a Snyder, Jack L., „The Libyan Rebels and Electoral Democracy“, *Foreign Affairs*, 2. septembra 2011, <http://www.foreignaffairs.com/articles/68241/dawn-brancati-and-jack-l-snyder/the-libyan-rebels-and-electoral-democracy> (stiahnuté 1. mája 2012).

Cooper, Jonny a Howie, Michael, „Liby as it happened: March 19“, *The Daily Telegraph*, 19. marca 2011, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8393509/Libya-as-it-happened-March-19.html> (stiahnuté 25. apríla 2012).

Dobbins, James a Wehrey, Frederic, „Libya Nation Building After Qaddafi“, *Foreign Affairs*, 26. augusta 2011, <http://www.foreignaffairs.com/articles/68233/stewart-patrick/libya-and-the-future-of-humanitarian-intervention> (stiahnuté 17. oktobra 2011).

Evans, Gareth, „Russia and the 'responsibility to protect'“, *Los Angeles Times*, 31. augusta 2008, <http://www.latimes.com/news/opinion/commentary/la-oe-evans31-2008aug31,0,3632207.story> (stiahnuté 12. marca 2012).

Hutchinson, Peter, Bloxham, Andy a Henderson, Barney „Libya protests: as it happened Feb 21“, *The Daily Telegraph*, 21. februára 2011,

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8339912/Libya-protests-as-it-happened-Feb-21.html> (stiahnutné 8. apríla 2012).

Miller, Paul D., „Libyais not Rwanda“, *ForeignPolicy*, 30. marca 2011, http://shadow.foreignpolicy.com/posts/2011/03/30/libya_is_not_rwanda (stiahnutné 27. apríla 2012).

Morse, Edward L., Lee, Eric G., „The Libyan Oil Tap“, *Foreign Affairs*, 6. septembra 2011, <http://www.foreignaffairs.com/articles/68245/edward-l-morse-and-eric-g-lee/the-libyan-oil-tap> (stiahnuté 1. mája 2012).

Roberts, David B., „Behind Qatar’s Intervention in Libya“, *Foreign Affairs*, 28. Septembra 2011, <http://www.foreignaffairs.com/articles/68302/david-roberts/behind-qatars-intervention-in-libya> (stiahnuté 17. októbra 2011).

Siddique, Haroon, Owen, Paul a Adams, Richard, „Mubarak resigns – Friday 11 February“, *The Guardian* (11. Februára 2011), <http://www.guardian.co.uk/world/blog/2011/feb/11/egypt-hosni-mubarak-left-cairo?INTCMP=SRCH> (stiahnuté 6. marca 2012).

Vanderwalle, Dirk „Rebel Rivalries in Libya“, *Foreign Affairs*, 18. augusta 2011, <http://www.foreignaffairs.com/articles/68198/dirk-vandewalle/rebel-rivalries-in-libya> (stiahnuté 1. mája 2012)

„Blood in the streets“, *The Economist*, 20. februára 2011, http://www.economist.com/blogs/newsbook/2011/02/protests_libya (stiahnuté 14. apríla 2012).

„Building a new Libya. Around Benghazi, Muammar Qaddafi’s enemies have triumphed“, *The Economist*, 24. februára 2011, <http://www.economist.com/node/18239900> (stiahnutné 14. apríla 2012).

„Libya: Shiftingsands“, *The Guardian*, 21. marca 2011, <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/mar/21/editorial-libya-un-arab-league?INTCMP=SRCH> (stiahnuté 27. apríla 2012).

„Libya live: August 21 as it happened“, *The Daily Telegraph*, 21. Augusta 2011, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/8715059/Libya-a-live-August-21-as-it-happened.html> (stiahnuté 8. marca 2012).

„Libya protests: Qaddafi’s son warns of civil war“, *BBC*, 21. februára 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12520586> (stiahnuté 16. apríla 2012).

„Nato to end Libya campaign on 31 October“, *The Guardian*, 22. októbra 2011, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/oct/22/nato-end-libya-31-october> (stiahnuté 8. marca 2012).

„Live Blog – Libya 26 Feb“, *Al Jazeera*, 26. februára 2011, <http://blogs.aljazeera.net/live/africa/live-blog-libya-feb-26> (stiahnuté 30. apríla 2012).

„Libya protests: Qaddafi’s son warns of civil war“, *BBC*, 21. februára 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12520586> (stiahnuté 16. apríla 2012).

„Timeline: Libya’s Civil War“, *The Guardian*, 19. novembra 2011, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/nov/19/timeline-libya-civil-war?INTCMP=SRCH> (stiahnuté 6. marca 2012).

„Top Libyan rebel leader has deep al Qaeda ties“, *Worldcrunch*, 29. augusta 2011, <http://www.worldcrunch.com/top-libyan-rebel-leader-has-deep-al-qaedat-ies/3661> (stiahnuté 30. apríla 2012).

„UK recognises Libyan rebel government“, *Al Jazeera*, 27. júla 2011, <http://www.aljazeera.com/news/africa/2011/07/2011727105552506145.html> (stiahnuté 26. apríla 2012).

„US feared Libyan killings spree, Ricetells Rwanda“, *CBS*, 23. novembra 2011, http://www.cbsnews.com/8301-501710_162-57330393/us-feared-libyan-killing-spre-ice-tells-rwanda/ (stiahnuté 27. apríla 2012).

„Who is in charge here?“, *The Economist*, 25. marca 2011, http://www.economist.com/blogs/charlemagne/2011/03/europes_intervention_libya (stiahnuté 6. marca 2012).

Oficiálne dokumenty a správy organizácií

„Armed Forces Overview – Libya – Q2 2011“, *Business Monitor International Country Reports*, 4. marca 2011.

„Charter of the United Nations. Chapter I: Purposes and Principles“, *Official Site of the United Nations*, <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml> (stiahnuté 4. marca 2012).

„Charter of the United Nations. Chapter VII: Action with Respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace, and Acts of Aggression“, *Official Site of the United Nations*, <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml> (stiahnuté 4. marca 2012).

„Charter of the United Nations. Chapter VIII: Regional Arrangements“, Official Site of the United Nations, <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter8.shtml> (stiahnuté 4. marca 2012).

„Constitutive Act of the African Union“, African Union, http://au.int/en/sites/default/files/Constitutive_Act_en_0.htm (stiahnuté 8. apríla 2012).

„Council conclusions on Libya. 3076th FOREIGN AFFAIRS Council meeting. Brussels, 21 March 2011“, Council of the European Union, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/120065.pdf (stiahnuté 8. apríla 2012).

„Extraordinary European Council 11 March 2011. Declaration“, European Council, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119780.pdf (stiahnuté 8. apríla 2012).

„In Libya, 7 journalists unaccounted for, 3 others abused“, Committee to Protect Journalists, <http://cpj.org/2011/03/in-libya-7-journalists-unaccounted-for-3-others-ab.php> (stiahnuté 11. apríla 2012).

„Invitation to join the Government of Britain. The Conservative Manifesto 2010“, The Conservative Party, http://media.conservatives.s3.amazonaws.com/manifesto/cpmanifesto2010_lowres.pdf (stiahnuté 7. apríla 2012): 119 s.

„Liberal Democrat Manifesto 2010“, Liberal Democrats, http://network.libdems.org.uk/manifesto2010/libdem_manifesto_2010.pdf (stiahnuté 7. apríla 2012): 109 s.

„Libya. The Forgotten Victims of NATO Strikes“, Amnesty International, <http://www.amnesty.org/ar/library/asset/MDE19/003/2012/ar/8982a094-60ff-4783-8aa8-8c80a4fd0b14/mde190032012en.pdf> (stiahnuté 1. mája 2012): 22 s.

„Meeting Record S/PV.6491“, UN Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/PRO/N11/245/28/PDF/N1124528.pdf?OpenElement> (stiahnuté 8. apríla 2012).

„Meeting Record S/PV.6498“, UN Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/PRO/N11/267/18/PDF/N1126718.pdf?OpenElement> (stiahnuté 8. apríla 2012).

„MSF to expand medical response in western Libya“, Official Site of the Medecins Sans Frontieres, 22. augusta 2011, <http://www.msf-me.org/en/news/news-media/news-press-releases/msf-to-expand-medical-response-in-western-libya.html> (stiahnuté 8. marca 2012).

„Paris Summit for the Support of the Libyan People: Communiqué“, U. S. Department of State, <http://www.state.gov/p/eur/rls/or/158663.htm> (stiahnuté 25. apríla 2012).

„Popular protest in North Africa and the Middle East (V): Making sense of Libya“, The International Crisis Group, <http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/North%20Africa/107%20-%20Popular%20Protest%20in%20North%20Africa%20and%20the%20Middle%20East%20V%20-%20Making%20Sense%20of%20Libya.pdf> (stiahnuté 16. apríla 2012): 36 s.

„Press Release: Pre-Trial Chamber I issues three warrants of arrest for Muammar Gaddafi, Saif Al-Islam Gaddafi and Abdualla Al-Senussi“, International Criminal Court, <http://www.icc-cpi.int/NR/exeres/D07229DE-4E3D-45BC-8CB1-F5DAF8370218.htm> (stiahnuté 16. apríla 2012).

„Resolution 1674 (2006). Resolution S/RES/1674 (2006)“, UN Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/331/99/PDF/N0633199.pdf?OpenElement> (stiahnuté 4. marca 2012).

„Resolution 1970 (2011). Resolution S/RES/1970(2011)“, UN Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement> (stiahnuté 8. apríla 2012).

„Resolution 1973 (2011). Resolution S/RES/1973 (2006)“, UN Security Council, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement> (stiahnuté 24. 4. 2012).

„The African Union deeply concerned about the situation in Libya“, African Union,

<http://au.int/en/dp/ps/sites/default/files/AU%20deeply%20concerned%20about%20the%20situation%20in%20Libya.pdf> (stiahnuté 8. apríla 2012).

„The Outcome of the Council of the League of Arab States meeting at the Ministerial level in its extraordinary session On The implications of the current events in Libya and the Arab position“, International Coalition for the Responsibility to Protect,

[http://responsibilitytoprotect.org/Arab%20League%20Ministerial%20level%20statement%2012%20march%202011%20-%20english\(1\).pdf](http://responsibilitytoprotect.org/Arab%20League%20Ministerial%20level%20statement%2012%20march%202011%20-%20english(1).pdf) (stiahnuté 24. apríla 2012).

„The UK’s contribution to freeing Libya“, Ministry of Defence, <http://www.mod.uk/DefenceInternet/DefenceNews/MilitaryOperations/TheUksContributionToFreeingLibya.htm> (stiahnuté 14. apríla 2012).

„United Nations Press Release: UN Secretary-General Special Adviser on the Prevention of Genocide, Francis Deng, and Special Adviser on the Responsibility to Protect, Edward Luck, on the Situation in Libya“, Official Site of the United Nations, <http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/pdf/OSAPG,%20Special%20Advisers%20Statement%20on%20Libya,%2022%20February%202011.pdf> (stiahnuté 16. apríla 2012).

„UN: Suspension From Rights Body Further Isolates Libya“, Human Rights Watch, 1. marca 2011, <http://www.hrw.org/news/2011/03/01/un-suspension-rights-body-further-isolates-libya> (stiahnuté 16. apríla 2012).

„2005 World Summit Outcome. Resolution A/RES/60/1“, UN General Assembly, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement> (stiahnuté 4. marca 2012).

Ďalšie dokumenty

„The Blair Doctrine“, *Public Broadcasting Service*, 22. apríla 1999, http://www.pbs.org/newshour/bb/international/jan-june99/blair_doctrine4-23.html (stiahnuté 4. apríla 2012).

„Country Comparison: Oil – production“, Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2173rank.html?countryName=Libya&countryCode=ly®ionCode=afr&rank=18#ly> (stiahnuté 7. apríla 2012).

„Country Comparison: Oil – exports“, Central Intelligence Agency,
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2176rank.html?countryName=Libya&countryCode=ly®ionCode=afr&rank=16#ly> (stiahnuté 7. apríla 2012).

„Daily Hansard – Debate: United Nations Security Council Resolution 1973“,
UK Parliament Website,
<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmhansrd/cm110321/debtext/110321-0002.htm> (stiahnuté 7. apríla 2012).

„Daily Hansard – Debate: United Nations Security Council Resolution 1973“,
UK Parliament Website,
<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmhansrd/cm110321/debtext/110321-0003.htm> (stiahnuté 8. apríla 2012).

„Daily Hansard – Debate: United Nations Security Council Resolution 1973“,
UK Parliament Website,
<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmhansrd/cm110321/debtext/110321-0004.htm> (stiahnuté 7. apríla 2012).

„YouGov/The Sun Survey Results“, YouGov,
http://cdn.yougov.com/today_uk_import/yg-archives-pol-sun-militaryinlibya-220311.pdf (stiahnuté 7. apríla 2012).